

Byly komunismus a národní socialismus stejným zlem?
(Bude nošení triček a Che trestným činem?)

20. ledna 2005

V panelové diskusi vystoupili:

Valtr Komárek - bývalý poradce Ernesta Guevary

Ivan Langer - místopředseda PSP ČR a stínový ministr vnitra , ODS

Leo Pavlát - Židovské museum, Praha

Zdeněk Zbořil - politolog, šéfredaktor časopisu Mezinárodní politika

Seminář otevřel předseda družstva FONTES RERUM **Jan Mládek**.

Mládek:

Dovolte, abych vás přivítal na dalším ze seminářů FONTES RERUM, družstva pro ekonomická, politická a sociální studia. Dnes se budeme zabývat tématem, zda komunismus a národní socialismus byly stejným zlem. Na toto téma promluví dnes jako předřečníci pan profesor Valtr Komárek, bývalý poradce Ernesta Guevary, pak je tu pan Ivan Langer, místopředseda ODS, sněmovny a stínový ministr vnitra, pak tu máme pana Leo Pavláta, ředitele Židovského musea Praha a Zdeňka Zbořila, politologa a šéfredaktora časopisu Mezinárodní politika.

Budeme postupovat jako obvykle - já se nejprve pokusím trochu nažhavit diskutující nějakými otázkami. Já bych viděl jako základní tři okruhy: nejprve je to trochu z nadhledu porovnat dva socialismy z evropského i světového hlediska a hned vzniká otázka, jak to porovnávat - počtem mrtvých, utrpením, poklesem ekonomické výkonnosti, kvalitou života a dále si položit otázku, zda to není německý podvod tato relativizace, aby se zapomnělo na Auschwitz. To je jedna věc - ale já si myslím, že tato (i když zajímavá) věc nebude tou

nejzajímavější dnešní debatou. Mně osobně připadá zajímavé to druhé téma a to, ať už to vyřešíme se světem a obecným přístupem jakkoliv, je velice zajímavé, jak se k tomuto postavíme z našeho malého českého hlediska. Tady platí známé, že bližší košile než kabát, protože z českého hlediska počet obětí národního socialismu je daleko větší než počet obětí komunismu (to i když vezmu v úvahu údaje na schodech na Petříně), vítězství národního socialismu by znamenalo zřejmě živoření v daleko menším prostoru, germanizaci a obyvatelé Čech a Moravy byli za protektorátu rozděleni do čtyřech kategorií a to je skupina A - určená k vyhlazení s právem na jízdenku do Auschwitzu do Teresinstadt. Skupina B - jsou ti, které ocejovali jako spíše slovanské obyvatelstvo české národnosti nevhodné ke germanizaci a s právem na jízdenku na Sibiř či do Patagonie. Já se považuji, kdybych žil v době druhé světové války, tak bych asi patřil do skupiny B. Nedávno jsem přemýšlel při pořadu v Čs. televizi, kde jsem viděl jak firma Baťa koketovala s tím, že bude profitovat na vysídlování českého obyvatelstva do Patagonie a strýc Tomáše Baťi za to byl dokonce souzen po druhé světové válce a mě napadla taková nevhodná otázka, zda to osídlování Patagonie by bylo lepší s pomocí firmy Baťa nebo bez ní (a jsem z toho zmatený). Pak zde bylo slovanské obyvatelstvo s malou příměsí germánské krve vhodné na práci, ale nevhodné pro čest být říšským občanem a pak ta část, která měla dostat říšské občanství a stát se součástí vládnoucího národa, té panské rasy.

Já jsem tady občas nutil publikum, aby se identifikovalo - například v debatě o penzích, aby řekli kolik mají dětí. Přemýšlel jsem, jestli bych nepožádal panelisty o to, aby se identifikovali v některé z těchto skupin, ale pak jsem se rozhodl, že to nebudu dělat. Pokud bude mít někdo pocit, že to chce sdělit, tak ať nám to sdělí, ale nutit nikoho nechci, protože toto je poměrně citlivá věc. I když by mě to zajímalo zejména u pana místopředsedy Langera, kam by se sám zařadil, protože u těch ostatních bych to myslím odhadl s vysokou mírou pravděpodobnosti. A pak ještě kdyby došlo k té nepravděpodobné variantě, že by pan

místopředseda chtěl být ministrem vnitra, kdyby náhodou volby dopadly tak, jak se občas straší, tak vznikají takové ty přízemní otázky jako: jaké instrukce by dostala policie, jak bude zkoumat na těch tričkách ty texty, jestli se mají zkoumat texty písní na CD, jako toto CD, zakoupené v Chile plné písní opěvujících Che Guevaru jako velkého hrdinu. Takže potom jeho policista uslyší „Che“ - tak zakázat, rozehnat ?! Já jsem o tom přemýšlel - vytvořit si seznam zakázaných písní nebo seznam zakázaných klíčových slov a potom nevím, jak to ta policie zvládne, když to bude takto rafinovaně a ještě v cizím jazyce. Ale to je ta veselejší část té historky, ty ostatní tak veselé nejsou.

A nyní bych poprosil panelisty, aby se vyjádřili v 10-15-ti minutách, jádro bude v druhé části v diskusi.

Komárek:

Vážené dámy a pánové, myslím, že kolega Mládek začal velmi správně, protože jde o vážné společenské téma a mnozí velcí američtí politikové či teoretikové, když vystupují, tak začnou nějakou anekdotou - je lepší téma trochu odlehčit ne tím, že bychom chtěli ubírat vážnosti, ale abychom se trochu z emocionálního nebe snesli na zem jako v tom českém refrénu „lidičky nestřílejte, vždyť jsou tady lidi, komunikujme docela normálně“.

Vy jste v mých očích velmi vážené publikum a proto bych vás chtěl oslovit s veškerou vážností, nepodsouvat dílčí problémy jako podstatné, nerozčecovat nějaké podružné diskuse a obrátit se k tomu, co se domnívám velmi poctivě, že je z té naší diskuse a z toho tématického okruhu zcela zásadní. Nemyslím si právě, že jsou to emblémy a jejich škodlivost či neškodlivost a já znám pana MUDr. Langera velmi dlouho a myslím, že on také ví, co jsou podstatné problémy; takže bych nechtěl vůbec zjednodušovat nějakou polemiku. Osobně i nejsem dobrý přednášeč emblémů, protože bych chtěl říci, že já v tom jsem sui generis - já k nim mám určitý despekt. Ono není divu, že byly tak vysoce vyzdviženy fašistickým systémem i sovětským systémem; víte, že od těch svastik až po medaile od krku

až po pás těch tlustých maršálů, že to bylo typické. Já to považuji za jakýsi průvodní jev barbarství, ale nechtěl bych to propagovat, protože vím, že i u nás se lidé perou o metály - připadá mi to trochu trapné. Prostě vidím důstojnost svobodného člověka, který má být trošku povznesen nad takovými symboly a ne být dojat a v slzách nad čímkoliv podobným. Ale to je osobní vyznání, které nikomu nedoporučuji - nechtěl bych být nepoctivý, jen to poznamenávám - takže honbou za těmi nebo proti oněmi emblémy bych se nechtěl nikdy zabývat. Mimo to si myslím, že pokud mladí lidé tady nosí nějaké nevítané emblémy, z mého vyznání je úplně jedno jaké tričko kdo nosí nebo jaké symboly má na tričku. Domnívám se, že je lepší s těmi lidmi diskutovat, než dělat laciná gesta, že my tvrdě zakročíme proti emblémům. Ti lidé mají něco v hlavách, něco jim vadí, třeba jsou mladí, třeba jsou hloupí, třeba o něčem přemýšlí, třeba si nějak překládají do svého jazyka národní zájmy nebo něco takového a myslím, než jim to všechno zakazovat a dělat z nich kriminální živly, že je lepší s těmi lidmi otevřeně diskutovat. Jestli jsme si jisti našimi mravními zásadami, tak jim vysvětlit jejich omyly a čelit špatné ideologii, ale ne tomu apendixu (tomu slepému střevu), těm emblémům co po nich zbývají. Ale to jen na okraj.

Vážné téma, které ale bych sdílel s pány Mládkem a Langerem je téma rozdílu fašismu a komunismu nebo totožnosti a vyrovnání se s těmito otázkami v naší konkrétní skutečnosti. Já myslím, že je to vážné téma, protože ne můj nějaký názor, ale řada společenských a objektivních průzkumů vedených nejrůznějšími organizacemi ukazuje, že náš národ (schematicky řečeno) je rozdělen na dvě poloviny, kde jedna říká, že dříve bylo dobře a druhá říká, že to byla doba temna, útlaku, perzekuce a velice špatná. Já bych řekl, že to asi není půl na půl - mě to připadá, že je to tak asi 1/3 vůči 1/3 s tím, že 1/3 je nerozhodnutá, resp. reaguje podle toho, s kým zrovna mluví. Je to důležité, my jsme se v Prognostickém ústavu učili a tvrdě poučili, že budoucnost souvisí s přítomností a blízkou minulostí ne jako fráze, že z ní velice úzce vyrůstá. A to jde až po ty zkrácené výrazy, že národ, který nemá

minulost nemá také budoucnost nebo v našem případě národ, který má příliš mnoho minulosti, má také příliš mnoho budoucnosti, což je vidět na volebních peripetiích a všem tom kolísání a politickém váhání pro něco se vůbec rozhodnout, na něčem se vůbec shodnout, jít skutečně kupředu, atd.

Proto tuto otázku považuji za nesmírně vážnou a důležitou, hodnou seriózní diskuse. A zase bych nechtěl postupovat nějakou vášnivou diskusí jednoduchého protestu. Myslím, že zločiny fašismu proti lidskosti jsou bez diskuse a asi by bylo zbytečné o tom zde rozvířovat emoce a ukazovat nějakou velikost postojů, protože to by bylo heroické gesto, ale hodně dlouho po bitvě.

Jde o otázku spíše komunistického systému a minulosti této země. Chci být velmi stručný a jenom telegraficky bych chtěl doporučit vaší pozornosti tyto otázky: připomeňme si jenom určité nejasnosti zločinného systému komunismu. Komunismus jako takový, ne jenom zespolečenštění výrobních prostředků, ale i to „každému podle jeho potřeb“ a obrácení se k kultivaci vlastních lidských schopností - byla jakási vyšší fáze socialismu, která se nekonala. Takže tady samozřejmě jsou zkratky, ale je třeba ty zkratky vnímat, protože to co bylo skutečně (a já bych neváhal říci, že to bylo na úrovni zločinu proti lidskosti), bylo spojeno s výstavbou a upevňováním socialismu ve smyslu třídního boje, zostřování třídního boje, třídního nepřítele diktatury proletariátu. Ve jménu těchto dogmat a samozřejmě ne jenom ve jménu těchto dogmat, ale s jejich využitím a pod jejich zástavou nesporně byly vyhlazeny miliony lidí. Ať to byly první miliony tzv. kulaků, kteří byli masově vysídlováni, ať to byla ještě před tím „Leninská četa“, která bez milosti střílela každého prohlášeného člověka za třídního nepřítele, ať to byla ta hrozná nejistota a nespravedlnost válečného komunismu Džerdžinského a Lenina v první fázi - zcela krutého a nemilosrdného, ať to bylo období Stalinovo včetně obrácení proti národům, stěhování národů, v podstatě hluboké diskriminace - ať to byli Tataři, Baškirové, celá série národů, ať to byly gulagy, kde jestliže

známe hrůzy holocaustu fašistického, kde se hubilo plynem. Tady to bylo daleko levnější a úspornější - stačilo mrazem a nebylo na to třeba nic budovat, jenom dát volný průběh přírodě, tak nemůže být sporu o velkých zločinech proti lidskosti tohoto systému a nemá cenu vést emocionální hloupé diskuse z hlediska třeba dobře míněného emocionálního hájení tohoto systému. Je jenom třeba vážít historický průběh. Tady bych si dovolil upozornit, že pokud šlo o naši zemi, tak tyto velké problémy nevyvěraly přímo z ní. Ona byla manipulována jako satelitní stát sovětskou mocí, jejími imperiálními zájmy a jejím systémem. To samozřejmě nemusí být omluva, ale je to třeba chápat.

Za druhé je třeba velmi pečlivě rozdělovat historickou periodizaci. Tady bylo první období, obrovské emoce, opojení svobodou a nadšením, kde lidé volili socialismus, protože ve volbách svobodných a demokratických v roce 1946 komunistická strana získala zhruba 38,5% celkově a v českých zemích více. Samozřejmě může být spousta komentářů a výhrad, já bych to nechtěl formulovat bezvýhradně, byl tu vliv zbožnění Stalina, Rudé armády, poválečné emoce, atd. Ale když proti mě uplatňovali protivníci argument velice pádný, který musím uznávat - říkali „podívejte se pane profesore, Klaus protichůdnou koncepcí dokázal formulovat politicky a získat pro to politické vítězství, což Vy jste nezískal“, můžu si říkat cokoli, že pomocí Koženého, pomocí kupónové privatizace - ale fakt zůstává faktem. Bohužel stejně tak se může říci, že tehdy později masový vrah Gottwald dokázal v roce 1946 zformulovat program (třeba díky svým poradcům, jako byl pan Frejka, Goldmann - to byli ekonomičtí velikáni, také skončili posléze na šibenici nebo prožili strašná utrpení), ale dokázal zformulovat politický program a vyhrát s ním. Tím nechci dělat žádné paralely, jenom chci říci, že jsem si vědom složitosti takovýchto argumentů.

Ale chci říci, že pak následovala 50-tá léta s jasnou krutostí tohoto režimu a jasnou nepřijatelností, ovšem následovala 60-tá léta s liberalizací a s velkou změnou - tedy s Pražským jarem, s Dubčekem. Je to samozřejmě samo o sobě předmětem velké diskuse, já

upozorňuji, že je velké zlehčení ironie, že Dubčekovci chtěli reformovat nereformovatelné - myslím, že je to pohrdání neznalých lidí, že tam šlo o hvězdné hodiny tohoto národa a že byly velké. Bylo to velké vzepětí v rámci tradic od sv. Václava, přes husity, přes Masaryka, velké vzepětí humanitních tradic tohoto národa. Šlo za nimi 99% tohoto národa a myslím, že to byla velká doba, velké chvíle včetně té heroické rezistence k sovětské okupaci, kdy celý národ uprostřed tanků a ocelového moře, se snažil tvářit jako že tu nejsou a vzdával odpor. Takže si myslím, že to jsou úplně jiná 60-tá léta než 50-tá - musím vidět, co za tím bylo. A pak je tady období normalizace, které bylo samozřejmě těžké, složité, ale mělo své specifické momenty známé společenské smlouvy kontrasociál, že vedení bude tolerovat masy, pokud budou masy tolerovat vedení a vzdají mu svůj povinný hold a bude tu jakési soužití.

Mluvím o tom proto, že je třeba chápat, že režim, který tu byl není oddělitelný od dějin českého národa. On například investoval ohromné zdroje do výstavby českého a zejména slovenského průmyslu, okresních nemocnic, infrastruktury. Na jeho školách vystudovala celá současná politická elita tohoto národa ať je z ODS, ČSSD, atd. (pokud mají přes asi 35 let). Všechny nás (ať jsme byli přátelé nebo nepřátelé toho režimu) odrodily socialističtí gynekologové, jinak bychom běhali s pupečními šňůrami kolem krku dodnes. Prostě chci říci, že je to strašně složitá záležitost, že tady jde o dějiny tohoto národa. Já si myslím, že i v těch 40-tých letech v minulosti ten národ měl svou velikost. Tady byl jiný způsob, deformace toho systému, který se uzavíral před světovým sortimentem, elektronikou, cestami do zahraničí - nutili národ k inteligentní reakci, kde si řešil své hodnoty. Bylo daleko více volného času, komunikace lidí s lidmi, daleko více prostoru pro přátelství, žití v mikrokomunitách - to si vynutili lidé, protože využívali vše - deformaci toho režimu k tomu, aby žili jako lidé. Byl to jiný styl, čili takové to primitivní, že tehdy bylo méně mandarinek, teď že jsou mandarinky - to jsou těžko srovnatelné, pokud jde o občany tohoto

národa, otázky. Já si myslím, že dějiny našeho národa i za těch 40 let byly veliké dějiny, že tu bylo mnoho velkých osobností, učitelé učili a bylo tu mnoho dobrých učitelů - to soudím podle té elity. Bylo tu mnoho dobrých lékařů, bylo tu dobré zdravotnictví, vysoké školy, bylo tu dobré divadlo (ne jenom Semafor) a země byla součástí světového společenství, měla velké zastoupení a kredit v OSN. Vedla např. Stálý průmyslový výbor, byla neustále v Ženevě v OSN, organizovala a účastnila se evropské bezpečnosti.

Čili chci říci, že toto je složitý problém, že je třeba diferencovat a to v čase, v lidech, v problémech s tím, že není nutné ustupovat od kritiky zločinů komunistického systému proti lidskosti, ale není vůbec třeba tím zatracovat 40 let dějin tohoto národa.

Mládek:

Děkuji panu profesorovi, ale on to vzal trochu jiným směrem, než jsem předpokládal. Já jsem tady mluvil o Che Guevarovi a on mu také dělal poradce, tak já jsem si myslel, že nám tady něco poví, že z pohledu Latinské Ameriky to vše vypadá zase úplně jinak, že tam mají špatné zkušenosti hlavně s pravicovými diktaturami, že pravicové komunistické hnutí je stále živé i dneska v mnoha zemích a to, že některé jiné národy udělaly velmi špatnou zkušenost s komunismem a měli miliony mrtvých je zkušenost, která se nepřenáší. Che Guevara začínal jako nadějný mladý muž, který projel na motocyklu celou Latinskou Ameriku. No, ale dobře, myslím si, že není pravda, co bylo řečeno o těch emblémech. Možná princ Charles by potřeboval nějakého konsultanta, aby vysvětlil princovi Harrymu, že chodit v košili s hákovým křížem na diskotéku není ten nejsprávnější nápad.

Langer:

Děkuji za slovo, hezký večer. Jestli mi dovolíte na úvod tři stručné poznámky, já navážu na vystoupení pana profesora Komárka.

Za prvé: platí to vůči všem mým kolegům zde a platí to i ve vztahu vůči vám a to, že mohu s vámi nesouhlasit, nemusím sdílet vaše názory, ale to ještě neznamená, že bych si vás nemohl vážít a neměl vás respektovat.

Druhá věc: řekl bych, že jsem rád v tomto prostředí, tak to myslím upřímně jako Ivan Langer a to proto, že jsem si stoprocentně jist, že jsou tady lidé, kteří nemají jeden jediný stejný názor, ale že jsme tady lidé s různými názory. A jestli mi dal něco můj krátký pobyt na této planetě za zkušenost, tak je to ten fakt, že není dobré, že když mám názor na věc, tak se v něm utvrzuji, když ho stále opakuji sám sobě před zrcadlem nebo když vyhledávám lidi stejného názoru. Myslím, že je třeba poslouchat názory jiných, což mě vede k tomu, abych přemýšlel o jejich správnosti, respektive to konfrontoval s mým názorem a přemýšlel o tom, jestli ten můj je správný.

Třetí poznámka: jsem tady jako člověk s medicínským a právnickým vzděláním, ne jako politolog. Jsem tady ale jako politik, který má vytvořený svůj hodnotový systém jako člověk, který vyznává liberálně konzervativní názory a pohled na svět. Tímto jsem determinován a z tohoto důvodu budu zde prezentovat své postoje a názory k této věci tak, jak je budu prezentovat.

Tolik moje tři poznámky na úvod. Já se budu držet pokynů moderátora a dovolím si vyjádřit se k tématu „byly komunismus a národní socialismus stejným zlem“ v třech oblastech tak, jak je vymezil kolega Mládek.

Tedy oblast první: jestli to platí obecně, celosvětově, celoevropsky - jestli to lze vůbec porovnávat a jak - jestli utrpením, poklesem ekonomické výhodnosti, zda to není německý podvod jak zahladit jejich konání. Já si myslím, že obě tyto ideologie a z nich se odvíjející hnutí a z nich se rekrutující režimy ne jenom že je možné srovnávat, ale že je nutné je srovnávat. Myslím asi, že je možné a nutné je srovnávat ze tří základních oblastí: za prvé na základě teoretické příbuznosti a nebezpečnosti, za druhé na základě důsledků, ke kterým

dospěly a za třetí z porovnatelnosti utrpení, které způsobily. Pokud jde o tu teoretickou příbuznost a nebezpečnost, obě dvě tyto ideologie chtěly ve své podstatě budovat jakýsi ráj na zemi (subjektivně vnímaný, co je to ten ráj) na jedné straně, v případě nacionálně socialistické to byla rasově čistá společnost, v případě komunismu to byla beztřídní společnost. Obě tyto ideologie v tom spatřovaly svou hlavní podstatu a v tomto smyslu byly tedy totožné a podle toho také postupovaly. Chtěly vybudovat rasově čistou společnost tím, že posílaly miliony lidí do koncentračních táborů a ta druhá chtěla vybudovat beztřídní společnost tím, že likvidovala fyzicky kulaky, kapitalisty, atd.

Pokud jde o porovnatelná utrpení, myslím, že tady každý z nás, ať už sdílí jakýkoliv názor ví, že ta utrpení byla porovnatelná - můžeme se lišit v míře, jak budeme kvantifikovat to utrpení a jak budeme definovat toto utrpení. Pro někoho může být pojem utrpení adekvátní počtu lidí, kteří přišli o život (můžeme říkat za druhé světové války 50 mil. lidí), dáme-li dohromady všechny komunistické režimy, dojdeme k číslu 100 mil. lidí a domnívám se, že to je stejně málo. Protože pod pojmem utrpení se skrývá mnohem a mnohem více.

Kladu-li si otázku, zda toto srovnání mezi nacionálním socialismem a komunismem je tedy německým vynálezem či nikoli (jak správně provokativně klade otázku moderátor) a odpovídám si, že není německým vynálezem. Mohu citovat a připravil jsem si seznam myslitelů, politiků, politologů (Francouzů, Britů, Američanů, Poláků), kteří toto srovnání učinili a dospěli k závěru, že je třeba tyto dvě ideologie, hnutí a režimy srovnávat. Takže se nedomnívám, že to je německým vynálezem.

Jestli platí to srovnání v ČR, když počet obětí národního socialismu je daleko větší než počet obětí komunismu. Musím odpovědět na otázku moderátora, do které z jím definovaných skupiny A až D bych se zařadil. Já se domnívám, že bych asi sebe (teď si troufnu to odlehčit: zastávám názor, že v době 30-ti leté války, kdy Evropa prošla našimi postelemi si nikdo nemůže být jistý vůbec ničím) zařadil někde mezi skupinu B - slovanské

obyvatelstvo nevhodné ke germanizaci s právem na jízdenku na Sibiř nebo do Patagonie a skupinu C - slovanské obyvatelstvo s malou příměsí germánské krve vhodné na práci, ale nevhodné k říšskému občanství.

Teď k té otázce srovnání národního socialismu a komunismu na úrovni ČR - já si myslím, že platí u nás, že to bylo stejné zlo a tady platí to, co už jsem říkal o těch důsledcích, že bych to zlo nekvantifikoval pouze počtem obětí. Mohl by se udělat výčet počtu popravených, zemřelých ve věznici, zastřelených při pokusu o emigraci, lidí odsouzených v politických procesech a mimosoudních perzekucích, kolik lidí bylo nuceno emigrovat, kolik lidí bylo poškozeno a postiženo v rámci normalizace. Stejně tak by existoval výčet v případě národního socialismu. Proto si myslím, že je třeba srovnat jednu věc: v případě národního socialismu to utrpení bylo vedeno v převážné míře proti osobám jiné národnosti a jiného státu v rámci nějakého válečného stavu. Platí to samozřejmě částečně, protože nacisté se také vyrovnávali se svým vlastním vnitřním německým nepřítelem, ale v převážné míře to bylo utrpení namířené na příslušníky jiných států a jiného národa. Já považuji za nejzrůdnější na komunistické ideologii a režimu, že šlo o persekuci a vraždění primárně vlastního národa a že k němu docházelo nikoliv ve válečném stavu.

Poslední poznámka k tomu, jestli policie bude zkoumat obrázky a nápisy na tričcích. Vidím tady dva mladé muže, které můj bedlivý zrak stínového ministra vnitra zaregistroval, kteří mají na sobě tričko s portrétem Che Guevary. Já bych vzpomněl příběh, který zde zmínil pan kolega Mládek a to dosti tragický příběh, který se udál v Británii a to příběh prince Harryho. Já si schválně kladu otázku - on přišel na nějaký večírek v uniformě německého maršála Erwina Ronela. Já to považuji za velmi nevkusné a odporné a vzbudilo to oprávněné pohoršení ne jenom v Británii, ale já si myslím, že to zasáhlo každého z nás. Teď si položím otázku: vzbudilo by stejné mezinárodní pohoršení, kdyby přišel Harry na tento večírek v uniformě maršála Rudé armády z období Stalina nebo z komunistického

období Brežněva - stejného maršála, který vjel do ČR, Maďarska, Afganistanu na tancích a zabíjel tam lidi? Položím-li si tuto otázku, tak se bojím, že by takovýto maršál tak velké pohoršení nevyvolal a já se domnívám, že neoprávněně, protože by měl vzbudit stejné pohoršení.

K velkému Che a k již jmenovaným tričkům - řekněme si, kdo to byl velký Che. Můžeme popisovat jeho životopis a já z něho vyjmu (a předesílám účelově, protože chci provést jakési srovnání) jednu část jeho života. Nepochybuji o tom (a mě by také zajímalo jaký byl), že to byla velmi charismatická osobnost, ale pokud se nepletu z jeho životopisu také vyplývá, že v době pobytu na Kubě nebyl ničím jiným, než kým byl Stalinovi Berja. Že to byl právě Che, který stál u budování gulagů na Kubě; že to byl právě on, který se podílel na budování represivního aparátu tohoto režimu. Našel jsem si jeden zajímavý citát ze Stalinových úst, když se potkal s Rooseveltem a ten se ptal na totožnost člověka, který stál vedle Stalina na Berju. Stalin tehdy řekl: „Myslíte tenhle? To je můj Himmler“. A pokud tedy platí, že Che byl Berjou Castra, pokud tedy platí, že Berja byl Himmlerem Stalina, pak nemůže být rozdíl mezi Himmlerem a Che Guevarou.

Nejsem zastáncem kriminalizace symbolů, myslím si, že je velmi správné oddělení symboliky a myšlení. Jsem zastáncem měření všem podle stejného metru. Jestli tedy jsme připraveni (a tento stát s použitím svých represivních orgánů, které má a potřebuje je) důsledně chce postihovat a také postihuje ty, kteří nosí symboly nacismu (rozlišujeme nacionalismus a fašismus), potom platí-li, že máme všichni stejná práva a stejné povinnosti, potom by měl stejně důsledně postupovat proti všem, kteří jsou nositeli symbolů komunismu.

Mládek:

Děkuji panu místopředsedovi a snad jenom malou poznámku k tomu Harrymu. Já nevím, jak by to dopadlo, mám pocit, že je to územně příslušné. Ve Velké Británii by zcela určitě

vzbudil menší rozruch, kdyby přišel v uniformě sovětského maršála zejména z období 2. světové války. Má to hluboký důvod - Velká Británie SSSR hodně potřebovala a ten SSSR viděla úplně jinak, když padaly bomby na Londýn. Ale existuje malá země v Pobaltí, zvaná Estonsko, kde v době 2.světové války 40% dospělého obyvatelstva sloužilo u SS a pomocných oddílů a tam by pravděpodobně člověk v sovětské maršálské uniformě byl dneska zavřen, příp. neformálně ztlučen, zato však příslušníci SS divize z Pobaltí tam, vesele běhají ve svých uniformách z 2. světové války. Tolik jenom na okraj.

Pavlát:

Já pracuji v Židovském museu v Praze, možná i s tím souvisí moje přítomnost co se týče nacionálního socialismu německého a zcela specifického vztahu tohoto režimu k židům, nicméně nechtěl bych toto téma nějakým způsobem zvýrazňovat, i když si myslím, že určité místo tady má. Tady již bylo řečeno mnohé o charakteristikách obou těch režimů, myslím si že při vaší erudici a znalostech celkem nemá smysl se k tomu vracet. Je zřejmé, že šlo o oba režimy totalitní, založené na jediné ideologii té správné, kterou vyžadovaly od českých obyvatel, kterým ji vnucovaly. Byly to režimy, které této ideologii podřídily veškeré své vnitřní normy, potlačily občanské svobody, ve své podstatě to byly režimy militantě antidemokratické a ve svých důsledcích agresivní.

Myslím si, pokud mohu malinko polemizovat s tím, co zde řekl pan místopředseda, dokonce i co se týče těch represivních postupů, nejsou ty rozdíly tak velké - vždycky se ty režimy nejprve obrátily dovnitř proti tzv. vnitřním nepřátelům. To, že někoho formálně označily za cizího - to už byl vlastně první krok k té represii tím, že ho identifikovaly jako jiného. Je známo, že židé v Německu např. byli tehdy velice loajální občané té země a naopak tam šlo o jejich vyloučení z národního celku. Čili myslím si, že v tomto ohledu je to velice zřejmé a srovnatelné a jenom v tomto bodě bych poukázal na určitou rozdílnost. Nacisté v tom exterminačním záměru (mluvme tedy obecně) vůči těm, které považovali za

své odpůrce nebo nepřátele, dosáhli ve vztahu k židům stupně, který neměl obdoby v historii represe na této zemi a věřme, že již nikdy mít nebude. Byl to první režim, který rozhodoval a priori o tom, kdo má a nemá žít na této planetě. Vyhlazování židů (a to je třeba také zdůraznit), tam bylo zcela nepragmatické upřednostnění vyhlazování lidí před jejich i eventuálním využitím k nějaké otrocké práci. Bylo v rámci systému, který říkal předem nejen, kdo má být postižen, ale který dokonce přesně stanovil, kdo nemá být počat. V tomto smyslu je třeba mluvit až o metafyzickém a když si vezmeme celý ten zruďný systém vyhlazování židů, tak si myslím, že v tomto smyslu byl nacistický režim zruďně výjimečný. A současně chci říci, protože za několik dní si bude ČR připomínat Den obětí holocaustu a připomínky zločinů proti lidskosti, což už vím z jiných zemí a eventuelně z některých debat u nás, je to chápáno některými lidmi u nás jako snaha židovského společenství preferovat svoje utrpení na úkor utrpení jiných lidí. Tady chci jednoznačně říci, že samozřejmě co se týče utrpení a zločinů jmenovaných obou režimů neexistuje žádný rozdíl, žádné měřítko pro postižení krutostí a utrpení, kterých se ty režimy dopouštěly, není měřítko pro postižení obětí a v tomto smyslu je třeba se na tyto režimy třeba dívat úplně stejně.

Je zde ještě určitý rozdíl, na který bych poukázal - ten jeden socialismus byl národní, nacionální, ten druhý je režim, který je otevřen vůči nepřítelům, kteří nejsou definováni na základě třídního původu. Zde je určitý rozdíl a to dost významný z hlediska současné nebezpečnosti. Ten nacionální socialismus si myslím, pokud by byl důsledně vyznáván v dnešní době, tak je zjevně patologický vůči svým vyznavačům. Já jsem hluboce přesvědčen, že i mladí lidé z extrémní pravice, kteří mají nesčetně web stránek i v češtině a kteří se hlásí k takovému tomu čistě genocidnímu nacismu, že žádný z nich nevyhovuje těm kritériím, ke kterým se hlásí. Myslím si, že tato ideologie je ve své podstatě mrtvá ve smyslu skutečně oslovit tento svět a stát se v něm nějakou reálnou silou, což ale

neznamená, že tito extrémisté se nemohou dopouštět a dopouštějí se velice zlých činů a že nemohou natropit mnoho zla.

Evidentní je, a to se mi zdá, že ta komunistická ideologie je podstatně nebezpečnější protože i její cíle, to co předkládá jako ten svůj ráj, vychází z něčeho, co je reálné ve společnosti. Já si myslím, že ani tolik lidí necítilo ani tak potřebu zbavit se židů nebo rasově méněcenných lidí - ale motiv, aby ve světě byla rovnost, aby jeden člověk nežil na úkor druhého, aby zde byla spravedlnost, aby zde panovalo právo - to je něco, po čem touží každý člověk a s tímto komunistická ideologie pracuje.

Nezbývá nic jiného než vždy velikost síly měřit velikostí prostředků, které k cíli mají vést - a zde vidíme, že diskrepance je obrovská. Myslím, že nemá cenu si namlouvat, že těm cílům, které komunistická ideologie hlásala je možno dojít. Řekl bych dokonce, že jsou lidské přirozenosti vlastní a že je možno je realizovat bez násilí. Z tohoto hlediska já tu ideologii považuji skutečně za škodlivou a myslím si, že by se k ní mělo přistupovat úplně stejně jako k nacionálnímu socialismu ve smyslu nepřipustnosti jejího hlásání.

Nicméně, jak to myslím konkrétně nebo v nějaké aplikaci - je zcela jisté, že honit se za symboly se může zdát malicherné. Zjevné je, že ti, kterým určité symboly dávají něco najevo, často i podle nich jednají. To je jedna věc. Druhá věc je (a to už je téma, které bych sem eventuálně rád vnesl), jaká je souvislost nemyslím teď tričko, ale verbální některé trestné činy (nebo to, co je považováno za verbální trestní čin) je evidentní snaha ne snad omlouvat tyto činy, ale být k nim do jisté míry shovívavý. Já to docela dobře chápu - svoboda slova je ta základní svoboda, 40 let zde byl komunistický režim, nikdo vlastně nemohl říci nic a nyní bychom tedy měli být represivní vůči slovu. Je zde pan Zbořil (měli jsme o tom i určité diskuse) a je zde možno postavit proti sobě dva názory: jeden názor říká, že slovo není pistole a potom je názor druhý - a já tu cituji Leona Poljakova, který je autorem nejznámějších dějin antisemitismu, který říká, že: „potoky inkoustu přecházely

potokům krve“. Z hlediska židovské historie je jednoznačné, že každé verbální násilí (myslím výzvy k agresivitě vůči jiným lidem) vždycky vedly k násilí fyzickému, nikdy nezůstalo jenom u těch výkřiků. To bych dal jako téma pro tuto společnost, protože si myslím, že ty verbální trestné činy nejsou dostatečně postihovány.

Obecně snad jedinou možností, jak zaručit zdravý společenský vývoj (a zdravý tím míním samozřejmě ani ne nacistická ideologie a také ne komunistická, protože oboje dvoje jsou společenská patologie) je zcela jistě vzdělání. Vzdělávání se - to je další téma do diskuse, jestliže v deváté třídě je jedna hodina dějepisu - co asi studenti mohou vědět, nevědí nic o škodlivosti, často heilování je jenom provokativním gestem a není v tom něco fundamentálně ideologicky zvilého a zarytého. Čili to si myslím, že je důležité a vyrovnávání se s oběma těmito režimy - já jsem velice skeptický kvůli jedné skutečnosti: minulé století končilo ve znamení pompézních konferencí, které oznamovaly, že končí století ve kterém došlo ke genocidě židu, byla Osvětim a takto jsme se s tím vyrovnali, státy se dohodly, že budou eventuálně restituovat majetek, atd. Začalo další století a co se týče živosti antisemitských stereotypů toho nejhoršího typu, tak je ta situace nejhorší od konce 2.světové války, přičemž jsme se dostali na území, kde zdánlivě o antisemitismu jakoby nejde - to se týká Blízkovýchodního konfliktu a rovnou předestřu, že si nemyslím, že jakákoliv kritika státu Izrael je antisemitismus ale mnohé z těch projevů mají znaky antisemitismu a je to tolerováno. Čili poučení zde nevidím naprosto žádné. Nacionální socialismus je, myslím si, ve své podstatě mrtvý co se týče oslovení do budoucna; bude zřejmě doménou ne zcela velkého počtu extrémistů. Komunismus má evidentně určitou přitažlivost a myslím si, že s tímto je třeba se především vyrovnat.

Zbořil:

Dobrý večer, já tedy začnu také zvesela jako pan profesor Komárek a dovolím si doplnit to moje představení ještě o údaj, že jsem k dnešnímu dni po sedmiletém působení

zpracoval 380-tý posudek. Tyto posudky se týkají převážně toho, čemu se u nás říká pravicový extremismus (tento název je podle mě nesprávný) a často je to neonacismus. A teď jednu vážnější věc, aby nedošlo k mýlce, rozhovory s panem doktorem Pavlátem a ještě dalšími lidmi se týkaly konkrétně knihy „Mein Kampf“ nebo překladu, který pořídil nedávno Jan Hlaváč. Já se domnívám, že tyto věci je třeba posuzovat individuálně a chtěl bych vás informovat o tom, že zhruba z těch 380-ti posudků se takových 60 - 80 týká brutálního antisemitismu, rasismu a xenofobie.

Pan profesor Komárek volal, abychom se zdrželi emocí, ale chtěl bych vám zazpívat písničku: .. „vyžehňte cizáky a asiatský smrad, nenechte se od židáků ovládat, nenechte si od politiků na hlavu srát“ (mimochodem ta poslední fráze je téměř totožná s tím, co říkala Kateřina Stočesová na Václavském náměstí v době televizní krize). Obecná neslušnost a nenávisť jsou jedním z hlavních motivů. Skupina Buldok .. „krví zrádců ať se naplní koryta řek, zabíjej, zabíjej, zabíjej“ (opakuje se 128x). Ještě si dovolím jednu brutalitu .. „přišli nás učit ze stínu gheta, lidé židovského rodu se rozšiřují, meč izraelitů je zlomen“ - píseň se jmenuje Priont vůle a parafrázuje adoraci nacismu, jejímž autorem je Leonid Lichtenstahl - je velmi populární . „Židé a jejich federální děvky shromáždili k zátahu armádu červů, teploušů a rudých zrádců rasy a zbabělců, židi vydali rozkazy, zrádci razie poslechli. Povstaňte arijští povstalci, ukázal jsem vám jak bojovat“. Tato píseň je předmětem soudního řízení, ale již čtvrtým rokem. Vrátila se od Nejvyššího soudu, protože pan JUDr. Šámál prohlásil nacistické hnutí za mrtvé a tak udělal stejný posudek na tuto píseň. To je můj žertovný příspěvek na úvod.

Já jsem si ovšem v tom zadání dnešního semináře vybral něco jiného, o čem chci mluvit. Já jsem nedošel dále, než je úvodní titulek a to zda komunismus a nacionální socialismus jsou stejným zlem. Ačkoliv bych nebyl pro tak jednoznačnou komparaci, jak zde zazněla z úst pana MUDr. Langeru , tak přeci jenom ta otázka je položená a existuje ve

společnosti (zejména v Evropě je běžná) a ačkoliv je to zúžení celého problému, tak bych chtěl upozornit, že se jedná o čtyři (případně pět) odlišných úrovní. Především je to úroveň trestně-právní, která je postavena na jakémsi historickém poznání, zkušenostech a odsouzení, druhá je politicko-historická, vycházející z poznání ale také z povědomí a podvědomí a třetí je morální, která je postavena na systému hodnot. Čtvrtá je metafyzická, která vychází z hodnot a z reflexí a ta pátá je agitační a propagandistická, která obvykle staví na podvědomí povědomí. Jestliže tam slyšíte reflexi nebo odraz vystoupená Karla Jaspersse na norimberském tribunálu a vyslovení názoru, který se potom stal otcem otázky viny, tak je to naprosto záměrné. Tím hned upozorňuji na to (a to je problém trestně-právní odpovědnosti obou porovnávaných hnutí), že Norimberský proces ačkoliv podle amerického žalobce Jackna ...“nesoudíme vás (říká válečným zločincům) za vaši zločinnou ideologii, ale za vaše činy a zločiny“ (a tedy motivaci - to je trošku takový úkrok stranou, ve kterém si pomůže) a ten základní názor je ten, že tito zločinci byli spiklenci, kteří se spikli, aby rozbili demokratický systém republiky, vytvořili si zločineckou ideologii (nacionální socialismus), vytvořili si stranu nového typu, která pracovala v pololegalitě a napomáhala si paramilitárními oddíly a uskutečnili spiknutí, které tehdy bylo nazváno „uchvácení moci“ a pak v dalších dobách, kdy byla zastavena denacifikace v Německu se to měnilo nebo Weizakerova argumentace (myslím presidenta Weizekera ve prospěch jeho otce, který byl postaven v Norimberku před soud také mimo jiné za rozbití Československa) byla změněna na „uchopení moci“.

V současné době je odpovědnost u nás stíhána podle paragrafu 198 a 198a, to jsou paragrafy o šíření nenávisti z náboženských, rasových a jiných důvodů a paragrafu 260 a 261 - to je podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv občanů včetně tzv. Peynova dodatku (to je to 261a), který se týká schvalování nacistického a komunistického genocidia. Uvedené čtyři paragrafy jsou někdy terčem kritiky, Bohumil Doležal v jednom

článek dokonce napsal, že to je pozůstatek ne jenom komunismu, ale dokonce zákona na ochranu republiky z roku 1924. Ale já si myslím (ačkoliv nejsem právník), že v právní praxi jsou někdy s výkladem těchto paragrafů potíže. Ve SRN je konkrétně napsáno v paragrafu 86 a 86a Trestního zákona, že jsou stíhána určitá slova, symboly a odznaky, atd. My toto nemáme a tím se dostává problematika symbolů a třeba verbálních agresí do takové divné polohy. Třeba zrovna mnou vzpomínaná píseň, kterou jsem citoval na začátku je charakteristický příklad a oni se bránili tím, že skutečně říkali to, co je v jejich posudcích napsáno a co policie vyšetřila, ale oni že jsou básníci a že používají metafory. Každý soudce při této příležitosti v SRN upozorní; v SRN se například skupina Kraftschlag, která je velice brutální, soudila pět let než se sama rozpadla a mám pocit, že ten rozsudek ani nenabyl právní moci.

Pokud jde o politicko-historickou rovinu, o které se tady zřejmě mluví, já bych chtěl upozornit, že pokud jde o komunismus nikdy nedošlo k trestněprávnímu odsouzení nebo vyslovení právního názoru podobně jako u fašismu, ale že do jisté míry to, čemu se dneska říká komunismus posuzuje podle 20-tého případně 21-tého sjezdu, případně podle zprávy Rudolfa Baráka z roku 1957 a usnesení KSČ o nezákonnostech v letech 1948-53. Někdy se objevuje svým způsobem laciný (nedávno v Lidových novinách) útok proti historikům a to v tom smyslu, že někteří ani historiky nebyli a stali se jimi za komunismu a potom 30 let nebo déle pracovali v archivu a že ta jejich kritika komunismu je vlastně obhajobou jich samotných. Do jisté míry se mě zdá, že to je pravda, ten konkrétní příklad Karla Kaplana, který posuzuje situaci, jak on říká, v době komunistického puče 1948 ve Vysokém Mýtě a úlohu okresního tajemníka, který tam řádl. Ale zamlčuje to, že tím okresním tajemníkem byl on, tak ta úloha je samozřejmě jasná. Stejně tak jako práce Bartoškovy a popsání zločinů sovětské armády v Československu předcházela samozřejmě kniha o zločinech americké armády na území západních Čech.

Takže ten problém je, řekl bych, v metodologii a lze citovat nespočet příkladů. Uvědomme si, že například nejmodernější dějiny KSČ napsal Jack Krupnik, jehož otec byl pracovníkem Informbyra a poradcem Stalina v jugoslávských otázkách. A tak bychom mohli pokračovat dál.

Problém ovšem spočívá v tom, že jestliže není provedena historická analýza, tak je snadné pod pojem komunismu zařadit Platona, židovské obce, rané křesťanství, Thomase Moora, utopické i kritické socialisty, Komunistický manifest (byť i jeho posláním je osvobození člověka a společnost nebude svobodná bez svobody každého jejího jednotlivého člena), ale pak také sociální demokracii nebo předválečné socialistické strany vč. jejich kolapsu a pak i periodu sovětského stalinismu a byrokratického komunismu, o kterém zde hovořil pan MUDr Langer (Stalin, Brežněv - řekněme si dva příklady) - prostě nevíme kdy začít a kdy skončit. Ty práce jsou stále omílány dokola: proč jsem řekl 20-tý sjezd KSČ tam šlo o mrtvé a ta vina se hodila na mrtvé - Gottwalda a Horáková - jednoznačný vrah. Nemělo podíl na popravě Milady Horákové 16 000 národních socialistů, kteří v únoru a březnu přecházeli do KSČ?

Moje spekulativní otázka: v oboru mám strýce, který byl v roce 1954 zatčen jako sociální demokrat Josef Kadlec, byl odsouzen na 15 let a když Vašek Káňa přemlouval Antonína Novotného, aby mu dal nějakou milost, tak řekl „nemohu, to je věc Zdeňka Firlingera (v roce 1959) a nemohu tento problém přenést na Politbyro, ale byl to vnitrostranický problém v 50-tých letech.

Morální rovina je u nás, v SRN a postkomunistických zemích nahrazována příšerným výrazem „Vergangensheitsböweltigung“, který, nevím jestli přesně, znamená vyrovnání se s minulostí. To je pro mě nesmysl, s minulostí se nemohu vyrovnat, nemohu ji ani udeřit do čenichu, ani se s ní milovat, historie se dá jenom poznávat a dojít k historickému poznání - ale nemohu se s ní vyrovnat. Ne tedy vyrovnání se, ale porozumění a pochopení,

abychom také věděli proč srp a kladivo drží rakouská orlice na rakouském státním znaku už od roku 1918 až do současnosti.

Konečně jmenová úroveň metafyzická, na kterou si netroufám, ale kterou bych chtěl přeci jenom zmínit a to hlavně proto, že u nás nebyla nikdy diskutována. Je nahrazována metaforami, metonimiemi a figurami a jestliže si přečteme pozorně co je to metafora, tak se dovíme, že to je obrat v logice (už od skeptiků), který nás nutí zdržet se úsudku. To znamená, že to o čem my vedeme diskusi je tak chabě poznáno a do jisté míry nepoznatelné pro tuto generaci, že si myslím, že bychom se měli zdržet posudku. Nevyhýbat se samozřejmě popisů, hodnotících závěrů, ale nedovolovat si zásadní odsouzení a jednoznačnost.

Kdybych to na konec ještě chtěl odlehčit, tak ještě jeden případ: já jsem se ve své praxi soudního znalce nebo autora odborných vyjádření pro vyšetřovatele snažil vyhnout posudkům aktivit, které je možno označit za komunistické nebo radikálně anarchistické, socialistické - ve třech případech se mě to nepodařilo a z případu pana Pěchy (to je někde od Šumperku nebo Bruntálu), který prostřednictvím internetu hlásal světovou revoluci, tak jsem tento případ přehrál na tehdejšího děkana filosofické fakulty, dnešního náměstka ministryně Buzkové pana Koláře a ten sestavil na tento případ zvláštní tým a dopadlo to hrůzostrašně. Bylo to absolutní fiasko dokonce ne jen že ten posudek nepřijal soud, ale dokonce i vyšetřovatel, protože ti lidé postupovali podle dobové agitace a propagandy a nedokázali najít ten Jasspersovský přístup k tomuto politickému fenoménu.

Mládek:

Děkuji, ono je to trochu problém, protože ono tady „zdržení se odsouzení“, ono to po roce 1989 nešlo. Tady jsou dvě logiky: vůči komunismu začíná nová éra, něco tady prokádrujeme kdo jak moc je vinen, jak moc se namočil, kdo je odpovědný a kdo není. Má to jednu nepříjemnou vadu kromě napětí ve společnosti, ono to chce čas. Pak je také to, že

jsme spadli do otevřené tržní ekonomiky, to je naprosto jiná logika: že každý národ má dát prostor všem kompetentním lidem, kteří na tomto území existují hlavně proto, aby si zajistili onen blahobyt. A tyto dva principy se občas dostávaly a dostávají do velice nepříjemného konfliktu, protože zejména u komunistických elit tam začínalo a přesto platilo: táta nekompetentní dělnický ředitel ale syn s nejlepšími školami a často se stážími v kapitalistické cizině, který začal kapitalismus budovat jako jeden z prvních a byl na to dobře připraven. Konkrétní příklady českých kapitalistů nebudu raději uvádět.

To byla malá poznámka a nyní jako obvykle prosím diskusi.

Valenčík:

Já jsem se domníval, že příklady budou uvedeny podstatně blíže, když tady máme pana MUDr. Langeru, který je z Ostravy, tak já bych hned zostra než příklady Che Gevarova trička ... „juž prskly krunyře ocelovým tisíce útokům zavel. Všichni vy na Slezské, všichni vy hlubokých dolů páni, přijde den z dolů jde plamen a dým, přijde den skoncuje spolu“. No to je 260-tka i s dodatkem Peynovým jako vyšitá. Ono to vypadá jako legrace, ale ona to legrace není. Já mohu říci, že to není tak dlouho (jen pár měsíců), co mě bylo hodně špatně, ale bylo mě hodně špatně za naši stranu - já jsem členem ČSSD a byla tu aféra odposlechu. A já jsem si říkal jestli je to vymyšlené nebo ne, jak je to možné, že nutí vypovídat holčičky pod určitým nátlakem za podmínku určitých informací. Každý bonzne ledacos a najednou přišlo to, že se policie začala zabývat vyšetřováním Mareše (blízkého ODS) za jeho plakát s Bin Ládinem. Tak to už jsem si říkal, že jde do tuhého, protože odposlechová aféra - to už ta společnost začíná ztrácet zpětné vazby a najednou policie se snaží kriminalizovat čin, který je komický. A spousta intelektuálů, kteří mají snahu vysvětlovat, jak je třeba se vyrovnat s minulostí, tak ty to přešli úplně velkoryse a já jsem měl strach jako člen ČSSD.

A tak jsem se ptal, kde to začíná. Já si myslím, že hodnotit národní socialismus a komunismus je strašně pozdě. Je potřeba začít tam, kde se roztáčí spirála nenávisti, ale ta byla už roztočena Versailleskou smlouvou přece. Takže začínejme tam, kde se roztáčí spirála nenávisti, ale ta se roztáčí v řadě zemí dneska a to velmi renomovanými politiky, tam je to nebezpečí. Cožpak druhá polovina 50-tých let a 60-tá léta byly něco jiného než že právě naopak nesmírně charakterní a čestní mužové (ať už byli komunisté nebo ne) odvrátili v tehdejším Československu to roztáčení spirály nenávisti. Ale naopak 60-tá léta nejsou jenom léta liberalizace, ta spirála nenávisti se začala vracet zpátky - to bych viděl jako obrovský význam.

U pana ředitele Pavláta si nemohu odpustit jednu věc - nelze srovnávat jednu věc: že v programu nacionálního socialismu byla likvidace židů jako židů a ne, že se něčím provinili - ale že byli židé. Žádný kulak nebyl odsouzen, že byl kulak, žádný buržua nebyl odsouzen, že byl buržua - byť ty procesy byly zprefabrikované. Ale on byl odsouzen na základě konkrétních paragrafů, nikoli své příslušnosti. Likvidace tříd se chápala ne jako likvidace osob ale jako likvidace nerovných podmínek ve společnosti. Jiná věc je, že to můžeme teoreticky kritizovat a že to byl nespílitelný ideál, ale ty procesy byly vedeny tímto způsobem. A to, že byly zprefabrikovány byla jiná věc a je to samozřejmě zločinné. Ale je to podstatný rozdíl - v nacistické ideologii bylo zakotveno likvidace lidí jako lidí, kdežto toto nenajdeme a nevyčteme to ani v pracech klasiků ani z tehdejších zákonů.

Úplně na závěr - já nejsem takový optimista jako pan Mládek v tom jak dopadne ČSSD ve volbách - ona dopadne daleko hůře, než si dovedeme vůbec představit. Ale jestli má nějakou šanci, tak si nemůže hrát na vnitřní antikomunismus - buď se přihlásím k postkomunistickým proudům ve společnosti a pak má šanci na obrodu, anebo jinak tady vůbec nebude potřeba.

Z pléna:

Nevím, jestli nemám protestovat v Pentagonu. Protože jsem byl v New Yorku a na západním pobřeží Manhatannu v ústí řeky Hudsonu kotví letadlová loď, je to museum a jsou tam letadla z Pacifiku a je tam malý koutek o Východní frontě. A tam za sklem je pracovna (divte se) Georgie Konstantinoviče Žukova a jeho uniforma se všemi metály, jeho čepice a židle a je tam ještě pozlacená pistole, kterou mu myslím daroval George Petton. Nevím, jestli bychom neměli protestovat!

Polrajch - nezávislý publicista:

Mám připomínku - tady je zástupce židovské komunity. ČR měla velkou ostudu, probíhala celoevropská kampaň proti ČR. Tehdy byl premiérem Zeman, já bych mohl vytknout své vládě spoustu věcí ale ne, že by byla protiizraelská, protižidovská a antisemitistická - rozhodně ne a nikdy nebude! A tady byly velké demonstrace, demonstranti padali ve Vladislavově ulici na zem, modlili se a já jsem začal uvažovat, proč se nenalezl jediný žid. A moje publicistická veřejná činnost (dnes píše do Samisdatu, což je dnes v moderní době internet) skončila v Právu tím, že jsem trval na tom, aby vedle všech těch Kosovů, proti kterým byly vedeny boje, bylo napsáno „vyhlazení židů do jednoho“. Poprvé se stalo na uzavřeném prostoru, že všichni židé se likvidovali. Jiří Diensbier to také neuvádí, vždycky napíše .. „a jiné“ - to jiné jsou židé. Tak si říkám ... „ono jich bylo málo“ - pokud byl alespoň jeden, tak one is plenty - jde o lidský život a smrt a tak jeden je všechno, nic jiného nemáme. Já jsem se na to zeptal i izraelského velvyslance tady v Praze, jak je to možné, že se to nesmí nikde uvádět (před rokem jsem tady žádal, aby se to nějak kompenzovalo a byl jsem odmítnut kýmkoliv z židovské komunity, nikdo se o tom nechtěl bavit) a ten odpověděl, že na to odpověď nemá. Jedná se o to, že my jako ČR jsme se stali agresorem ve věci Jugoslávie, resp. Kosova a pomocí naší účasti jsme umožnili vyvraždit všechny židy.

Pick:

Za prvé - já mám pochybnosti o těch 100 milionech (nejsem ale odborník), vím že Černá kniha komunismu přičítá Stalinovi 20 milionů padlých sovětských vojáků, kteří padli proti Hitlerovi, s tím se čaruje a já nejsem odborník. Já mám spíše čísla, že to vedlo k něčemu jinému. Ale to pro mě není rozhodující, já umím v ekonomice počítat na miliardy a mrtvoly na miliony ne. Já vím, zač je toho loket a mě jde o každý jednotlivý život a ty zločiny srovnatelné jsou.

Ale já chci jít o krok dál a to je moje druhá poznámka. Já si kladu otázku po příčinách, alespoň těch bezprostředních, a rozlišuji cíle a metody. A já, na rozdíl od vás, u Hitlera vidím i zločinné cíle i zločinné metody - cíl nadvláda panské rasy a metoda likvidovat nepanské rasy. Stalin neměl jako cíl třídní boj - to byla metoda. On měl ušlechtilý cíl (nebo alespoň hlásal) blahobyt a spravedlnost pro všechny, který dnes hlásá Západní sociální demokracie. Jenomže na rozdíl od ní to dělal zločinnými metodami. Vy mě asi řeknete, že to Slánskému je jedno, jestli ho zavraždili kvůli ušlechtilým cílům zločinnou metodou, zatím co kdyby šel do Ausschwitzu, tak by měl pouze zločinnou metodu. Z hlediska jednotlivce to jedno je, ale z hlediska historického a udržitelnosti je to zásadní. Protože jestliže se v SSSR ušlechtilé metody (alespoň hlášané) dělaly zločinně, tak dříve nebo později ti lidé museli poznat, že ty metody nehrají k těm cílům. Dříve nebo později museli ve východní Evropě přijít reformy i naše Pražské jaro a musela přijít i Perestrojka. Hitlerovi to ale nehrozilo, že by někdo dělal „nacismus s lidskou tváří“ - to je ten malý rozdíl. I ty všichni generálští atentátníci, kteří si chtěli ponechat část expanzí, tak všichni byli proti nacismu. Nikdo nemohl říci „my uděláme lepší nacismus“. To je zásadní rozdíl ne z hlediska morálního, ale z hlediska výsledku a dlouhodobé udržitelnosti.

A poslední poznámka k těm maršálům - to jste mě pobouřil! Prosím Vás, vojáci za 2.světové války bez ohledu na rozdíly, že Stalin vraždil po milionech, Američané měli

jenom 1,3 milionů černošských PTP, kteří mohli sloužit pouze v pomocných praporech a Angličané měli také lečjaké problémy v Indii, bez ohledu na rozdílnost režimu všichni společně spáchali největší osvobozovací čin lidstva - osvobodili lidstvo od Hitlera. A maršál Koněv, který v tomto kontextu přišel do Prahy (bez ohledu na to, jestli se na tom podílel) Prahu osvobodil. Kdežto maršál Grečko, který sem přišel v roce 1968, přišel Prahu porobit - a to je pro mě rozdíl! Takže já se domnívám, že to, co jste tady řekl by v Británii vedlo k pobouření stejně jako mě tady. A kdyby to byla pravda, tak by se muselo Klausovi navrhnout, aby vojáky nevyznamenával, ale aby je zabíjel!

Rokytky - Haló noviny:

Já bych využil toho, že družstvo Fontes Rerum se zabývá také ekonomickými, politickými a sociálními studiemi a že jsme na půdě téměř akademické a chtěl bych se zeptat všech panelistů, jestli znají moderní ekonomické studie, které porovnávají z ekonomického hlediska fašismus a komunismus. Jednu studii napsal například Američan Rothbarth (už není mezi námi, ale nebyl komunistou) a ten právě odsuzuje takové ty zločiny bez obětí, verbální zločiny a další věci, které se tady snaží pan Langer zavést - trička ať si nosí, každý ať si říká co chce - to propagují ekonomové!

A druhá věc- bude se třeba stíhat nošení trička s Mao-ce-tungem? Bude pan prezident, když je čestným předsedou ODS, nabádal čínské komunisty, aby přestali věřit svému systému, který jim velmi dobře funguje a má lepší výsledky než parlamentní demokracie a kapitalismus, který se tady zaváděl?

Mládek:

Oni čínští soudruzi v některých oblastech Číny zavedli daleko tvrdší kapitalismus než ODS v době své největší slávy, ale o tom bych nechtěl diskutovat.

Tady byla jedna velice zajímavá myšlenka, někdo tady zvedl to, jestli rozdílné hodnocení není dáno tím, že Hitler prohrál totální válku a pak byl odsouzen, kdežto

Gorbačov udělal reformy jakkoli byly polovičaté a neúspěšné. Nejsem si jist, že souhlasím s panem Pickem - já nevím jaká by to byla situace a myslím si, že by byla hodně jiná, kdyby ti generálové a plukovníci byli úspěšní, ta bomba byla vybuchla, v tom okamžiku se tam zvolí nějaká vojenská junta, předělá režim, uzavře mír, vypustí okupační armády do některých oblastí Německa ale za daleko výhodnějších podmínek, protože jaksi nepochybně ti spojenci i s vidinou, kolik statisíců mrtvých ušetří, již nebudou dobývat Berlín, kde na nějaké takovéto ústupky přišli a zdali by to potom nesměřovalo spíše k tomu Gorbačovi než k Norimberskému procesu, který by asi nebyl v takovéto situaci určitě možný.

A pak ještě k otázce Kosova, o které zde byla řeč, já si myslím, že ta otázka je zajímavá. Vy tedy tvrdíte, že kosovští Albánci zabili veškeré židy na území Kosova a že mezinárodní společenství s tím nic nedělá, je to tak?

Polrajch:

Nikdo neřekl, že to tak není, ty dokumenty jsou, dokonce Dvořák řekl, že to tak je.

Pavlát:

Já bych zareagoval na dva názory - ten první, týkající se toho zdůraznění, že nacistům šlo o vyhlazování lidí z principu, kdežto v tom druhém případě to bylo něco jiného. Ale to jsem přece říkal, že poprvé v nacistickém režimu bylo řečeno ještě před narozením, kdo smí a kdo nesmí žít. Proto jsem zdůraznil výjimečnou zřůdnost nacistického režimu, takže nerozumím vyřčené výtce.

Poznámka o židovské komunitě v Kosovu - to mě velice překvapuje, dokonce do té míry, že bych rád viděl ty doklady, o kterých mluvíte. Já celkem mám přístup a dostávám pravidelně veškeré informace, které se týkají židovských komunit ve světě. Co já vím o vypuknutí války v bývalé Jugoslávii, tak tam ta židovská komunita byla malá a došlo tam k poměrně velkému odlivu židů, kteří tam žili pryč. O tom, že by tam došlo k nějakému

vyhlazování židů v Kosovu (což je systematická akce) nemám žádný doklad a nedomnívám se, že tomu tak je, jak jste řekl.

Langer:

Já jsem v úvodu řekl, že jsem tady rád, že jsou tady lidé různých názorů a přestože mají různé názory, tak mě to nebrání, abych si jich vážil a respektoval je a z mých úst neuslyšíte žádnou pejorativizaci těch, kteří proti mně vystupovali. To je první poznámka.

Druhá - já bych zareagoval nejprve na to tričko s Mao-ce-tungem. Já si myslím, že můžete mít pocit, že Mao-ce-Tung je génius, člověk, který by si zasloužil následování a myslíte si to. Já jsem současně přesvědčen, že je to člověk, který má na rukou krev, člověk, který se podílel přímo na likvidaci jiných lidí a který se dopouštěl zločinů. A dávám tady tu paralelu a vracím se k tomu a nemohu to opravdu vidět jinak, než měřením jedním metrem. Musím vedle sebe dát (když se bavíme o symbolech - já jsem se o nich nechtěl bavit), Hitlera, Stalina i Mao-ce-tunga. A pro mě je nepřijatelné, aby ten, kdo bude nosit Hitlera, tak bude trestně stíhán a pan Zbořil bude psát odborný posudek a ten, kdo bude na tričku nosit portrét Mao-ce-tunga, tak nikoliv. Toto, myslím si, je pro mě nepřijatelné a z tohoto důvodu říkám: měřme všem stejným metrem. Vedme debatu co ještě stíhat a co ne - co je naplněním skutkové podstaty toho trestního činu a co už není. Ale měřme všem podle jednoho metru.

Ještě bych si dovilil zareagovat na pana Picka, vy jste řekl, že je třeba rozlišovat cíl a metody - komunismus a nacionální socialismus. Že Hitlerovy cíle i metody byly zločinné, zatím co Stalin měl ušlechtilý cíl a zločinnou metodu. Já s tím musím vyslovit zásadní nesouhlas z mého pohledu. Myslím, že to je tradiční teze, která je používána směrem ke komunismu, že to je ideologie s ušlechtilými cíli, ale se špatnými metodami. I ten cíl není možno považovat za ušlechtilý, neboť cíl, který se nazývá blahobyť na základě rovnosti všech lidí je popřením základní podstaty existence každého člověka, to je jeho svobody

sám si určovat co chce dělat a co nechce dělat, čeho může dosáhnout a čeho nemůže dosáhnout a jakým způsobem. Proto já jsem zastáncem ne sociální rovnosti, ale rovnosti příležitostí. V tomto smyslu nemohu akceptovat Váš pohled, že komunismus měl ušlechtilý cíl.

Poznámka do třetice k maršálským uniformám pana Picka - dal jste do srovnání Koněva a Grečka. Každé zjednodušení má v sobě riziko, že je do určité míry zavádějící, do určité míry používáno účelově. Ale přece historici zde ví, že když táhla německá vojska na Východ na Rusko na Moskvu, na Ukrajinu, tak byla vítána jako vojska osvoboditelů. Říkám, každé zjednodušení má svá rizika a proto tedy Koněv v pořádku a Grečko špatně - nevím. Vy jste zjevně starší a zkušenější než já, já vidím spíše toho Grečka než toho Koněva. Nicméně pro mě platí to, co jsem řekl, že jsem přesvědčen, že kdyby princ Harry přišel v uniformě sovětského generála, který vjel a střílel do lidí v Praze, v Olomouci, v Přerově nebo v Maďarsku a nebo kdekoliv jinde, je to stejné zlo, jako když princ Harry přišel v uniformě polního maršála Erwina Ronela.

Komárek:

Já bych rád reagoval i na diskusi, ale jsem na velkých rozpacích. Tady ten úvodní panel pana Mládka má výhodu, že je takový rostodivný nebo různý, protože obvykle jsou panely, které se obracejí k davu a vykládají jednu myšlenku, kdežto já myslím, že my se značně lišíme a mohli bychom také polemizovat mezi sebou. Takže nechápejme to jako to, že my odsud vykládáme diskutujícím ten jediný správný názor. My zřejmě sami mezi sebou nevíme, který ten správný názor je. A to mě působí ty rozpaky - já myslím, že tady je hodně starších lidí a já také, protože jsem také starší, to beru jako synonymum moudrosti pochopitelně. A my víme, jak je ta současná civilizace strašně křehká. Kolik je tu bojů, válek náboženských, fundamentalismu, nenávisti, 4 miliardy chudých, tsunami, miliard lidí bez vody - to všechno my víme a teď ta malicherná naše diskuse o tom tričku a ta sláva

s tím princem Harrym - já bych řekl, že je to hloupé, mě princ Harry vůbec nezajímá. A strašně mě bolí ty problémy, které jsou tady a ty současné problémy světa. A myslím, že to chce oprostít se od emocí, od konkrétních příkladů. Podívejte, já mám problém - já bych mohl na vše reagovat. S tím Guevarou jsem prožil 2 roky. Pokud jde o Stalina, jsem jeden z mála, kdo ho viděl, vedl jsem delegaci na jeho pohřeb. O Berjovi jsem ledacos věděl, slyšel, napsal jsem o tom asi sto stran ve své knize. Diskuse Stalin - Himmler: já jsem popsal Stalina jako paranoika a neměl jsem čas to rozebrat, protože současně v té době, kdy Stalin říkal „to je můj Himmler“ si dělal samozřejmě legraci. Stalin byl Churchilllem velice hodnocen, kdy říkal, že je šťastný, že žije současně v epoše a na stejné planetě s takovým velkým člověkem, jako je Stalin a dává mu dar krále Jiřího. Tím chci říci, že na všechno najdeme příklady. A takový hloupý příklad, když pan Zbořil mluvil o tom smradu - já byl mezi těmi, kteří běhali a místního žida, který vykupoval kožky jsme s cihlou honili na jižní Moravě a řvali jsme „žid-smrad,šel a ...utřel o chalupu, chalupa se zbořila, žida smrada zabila“. Pak mě dali hvězdu a poslali mě do koncentračního tábora a já se mám zlobit, když jsem tohle všechno prožil v rodině a všude a vidím kluka s tričkem a s tím, že má vymytou hlavu ze Super Star a jinému klukovi, který se trápí a má nějaké těžké problémy, že tady ten národ by to měl vzít do svých rukou a fandí náckům - a já bych mu říkal: „človče, já jel do toho koncentráku“ - já bych s ním diskutoval. Já si myslím, že v tomto světě je tolik problémů, tisíců problémů, že to chce přece i od nás a od českých politiků nějakou moudrost. Samozřejmě existuje to, že pokud se na to díváme z hlediska ideologií, tak je zřejmé, že ideologie fašismu (já jsem si dovolil tu lumpárnu, že jsem četl Mein Kampf a různé jiné spisy a Hitlerovy řeči), tak tam není o čem mluvit - to je ideologie, která rozlišuje rasy, nadlidi, podlidi - ty podlidi jsou bestie, otroci, ty jsou níže než jsou psi. On to tak definuje - židé byli první na ráně, pak byli Slované a mnozí jiní; to je prostě šílenství nenávisti převedené do praxe.

Komunismus měl problém: za prvé, že nikdy nebyl (my oba s panem Mládkem jsme skládali zkoušky z marxismu, pan Langer má zkoušky pouze z dějin mezinárodního dělnického hnutí a dějin KSČ), ten komunismus byla až vyšší fáze - a jak by to bylo krásné každému podle jeho potřeb, beztřídní společnost a bez státu (jak říkají liberálové), atd. Ale to nikdy nebylo, byl socialismus - ale on skutečně dával budoucnosti, kultivace člověka, bratrství všech ras a všech národů, atd. a samozřejmě realizoval celou řadu zločinů jako reálný socialismus. Ale to je důležité rozlišit, protože mnozí z nás, co jsme tady, se k těm ideám přihlašovali. Kdyby nám říkali „podívejte se, my budeme likvidovat lidi“, tak asi těžko by jsme se k těmto ideám hlásili. Tady miliony lidí, kteří po válce s touto ideologií spojovali svou naději, šli, tak říkajíc jak říká Čechov, za svou „hvězdou planoucí“. Čili to je obrovský rozdíl, když budete bezostyšně dopředu deklarovat záhubu lidem, nenávisť a nejhorší záhubu a nebo provádět různé reformy, kdy různé kliky se chápou moci - to já považuji prakticky za strašně důležité. Tady bylo po Pražském jaru 600 tisíc komunistů vyloučeno ze strany a vyškrtáno a trpěli jako zvířata, žádný nestraník tolik netrpěl! Ti lidé byli zbaveni práce, prožívali rodinné tragedie a kdo chce těmto lidem dneska něco vyčítat?

A jenom bych vzpomněl, že bohužel to byl Berja, který v roce 1953 vydal dekrety, kde byla amnestie, 2 miliony vězňů, kteří tehdy byli kulaci, byli propuštěni. Byl to Berja, který umyl Ulbrychta a prohlásil, že nechce socialistické Německo, že chce jednotné Německo liberální. Byl to Berja, který začal tajné rozhovory s „krvavým psem“ Titem a byl to zuřivý antisemita aparátník Chruščov, který Berju unesl a dal popravít Stalinovou metodou. To jsou paradoxy historie, potom tento Chruščov zase byl mírumilovný, pacifikoval, šel s koexistencí - prostě dívejme se, proboha, reálně na ten svět, na nás, kdy každý možná má v rodině vzpurné děti se vzpurnými názory. Oni třeba nevelebí nacionalismus, ale nectí své rodiče a své dědečky, což je také velký hřích.

A mě nyní fascinuje naše politická scéna, kolik je tady nyní spojení, hochštaplerství, spojení na pokraji klamání národa, atd. Proboha, dívejme se na to střízlivě, komunikujme, diskutujme, važme situaci, nevytrhujme jednotlivé příklady, nedramatizujme, hledme s historickou zkušeností, poučením a jistou moudrostí jak najít nějakou cestu, která povede k nějakému smysluplnému vývoji této země. Protože nejde o ekonomiku, jde o morální krizi této společnosti a myslím, že bychom se nad tím měli zamýšlet a nerozdmychávat, aniž bych je chtěl bagatelizovat, dílčí problémy nebo problémy, které možná příliš generalizujeme a nebo je třeba právem odsuzujeme naprosto spravedlivě, ale přisudme také stejnou váhu morálním problémům současnosti.

Langer:

Já bych si dovilil krátkou poznámku k tomu, co říkal pan profesor: vždycky je těžké interpretovat něco, co říkal někdo jiný - proto se omlouvám, pokud budu interpretovat nepřesně, ale není to úmysl ani žádná ironie.

Vy jste říkal, že když jsem měl zkoušky pouze z dějin mezinárodního dělnického hnutí a dějin KSČ, takže těžko rozumím problematice komunismu, protože jsem ho nestudoval.

Komárek:

Já bych s anekdotami nepolemizoval.

Langer:

Protože pokud by to tak bylo, tak bych si musel vzít do úst pana Zbořila, když zmiňoval ty historiky, kteří píšou o komunistických dějinách a přitom to dělali sami. Protože já jsem skutečně nestudoval ty další ročníky na fakultě, nestudoval jsem tedy komunismus, který by mě učili komunisti. Já jsem studoval komunismus z jiných zdrojů a od jiných autorů.

A ještě jednu poznámku k tomu, co zde bylo řečeno: ušlechtilost myšlenky komunismu a že vlastně u nás komunismus nenastal. Já se znova omlouvám, ale musím zopakovat tu tezi, přeci když někdo říká A, tak je logicky třeba se zamyslet, jestli za tím A není také to B. Jestli někdo hlásá rovnost a blahobyt, potom logicky existuje B, že rovnosti a blahobytu můžu dosáhnout pouze těmi metodami, které používal komunismus a to jsou krádeže, vraždy, násilí a vězení.

Zbořil:

Pan Pick upozornil na „socialismus s lidskou tvář“, já mám informaci z druhé ruky - pan profesor Sylaba zjistil, že v lednu 1944 tuto figuru použil německý novinář po roce rozhodujícího přelomu na Východní frontě a řekl, že „se musíme bránit a dejme konečně nacionálnímu socialismu lidskou tvář“. Takže nevím, zdali Pavel Kohout už tehdy uměl dobře německy - ale já chci upozornit, že problém nenávisti je jeden ze základních problémů lidské existence a že lidstvo neví, co s ní má dělat. Proto se utíká do emocí, ať už jsou pozitivní nebo negativní a proto volí metafory, proto volí ty figury. Dokonce jsem si dovolil asi před týdnem provokativně někde napsat, že dokonce ony vytvářejí tu politiku, že politická realita neexistuje a že je tvořena metaforami.

Ale chtěl jsem říci ještě jednu vážnější věc a doufám, že mi budete věřit, že jsem ten člověk (protože jsem za to byl málem vyhozen ze školy), který s mladými lidmi skutečně mluví. Že jsem přeci pozval Filipa Vávru, ale stejně tak jako vlasteneckou frontu a anarchisty do svého semináře, kam rok chodili a diskutovali a nepadla tam jediná facka a nezvyšoval se tam hlas a já jsem byl za to kacěřován, seminář byl zastavený a zanikl. Ale chci říci, že vím, že se s lidmi musí mluvit, že nepatří do gheta, které navrhoval před dvěma - třemi lety můj pan kolega aniž si uvědomil, že až vylezou z tohoto gheta tak že s námi dalších 50 let budou žít a že to je fiasko rodiny, školy a veřejnosti. To je na tom to základní a to souvisí s těmi emocemi, ale přeci jenom bych si dovolil udržovat jistou

hranici pokud jde o neonacismus, antisemitismus, rasismus. Je něco jiného pokřikovat před rokem 1933 na žida v Břeclavi. Pan prezident Masaryk na židovské obci, když jel do Palestiny, tak varoval před „židovinou“ a oni byli šokovaní a ptali se ho, co tím myslí a on řekl: „já jsem kluk z Břeclavi od Hodonína, já vím o čem mluvím.“ Ale přeci jenom po roce 1933 nebo po Křišťálové noci nebo po roce 1945, kdy to historické a praktické poznání už dosáhlo mimořádné hloubky a šířky a proto je to něco jiného.

Ted' běží v televizi film o holocaustu, tam ten historik říká téměř zjevné nepravdy. On mluví o Nerudovi jako o antisemitovi - ale to bylo v 19. století. Mluví o národním a antikapitalistickém antisemitismu. Tak přeci dopadli legionáři, kteří se vraceli z Ruska, pro ně byl bolševismus židovskou záležitostí. Skončilo to panem Vocáskem, který chudák ve svých sto osmi letech ještě za tu vlajku a udávání židů ani nemohl dostat vyznamenání. Takže pozor na ty židy a roztáčení emocí!

Ještě poslední věc, to co zde říkal pan Rokytko z Haló novin, to si myslím, že je velké téma. Komunismus je postaven na utopické představě, že organizace společnosti zvýší ekonomickou výkonnost, atd. - ale to přece dodnes není zodpovězená otázka. Proto se k tomu lidé stále vrací; já si myslím že u nás jsou to také metafory a figury ty dva posty liberálně socialistické .....

Mládek:

Pane doktore, já tady nechci provádět žádnou politickou propagandu, ale tuto otázku zodpověděla sociální demokracie v těch zemích, kde formulovala koncepci sociálního státu, kde definuje určitou rovnost a i komunistickou výkonnost.

Reaguji na kritiku pana Komárka a chtěl bych se omluvit za mou nepřesnost v úvodním panelu. Já jsem přemýšlel, jak to nazvat, ale mě nic nenapadlo protože vím, že to mělo být nejvyšší stádium - ale jak jsem to měl nazvat reálný socialismus, sovětský socialismus (pak by tam zase nebyl ten čínský socialismus), tak jsem to spíše chápal tak, jak se to chápe

v angličtině, že je to systém sovětský a přilehlého okolí, který to všechno pokryje. Takže tolik, aby to nevypadalo, že jsem špatně studoval tyto věci.

Kevický:

Já mám dotaz na panelisty - podtitul semináře byl, jestli nošení trička Che Guevary bude trestným činem, zajímavá mě názor pana Langer, kde vidí tu hranici, ve kterém momentě určité myšlenky, slova, činy kriminalizovat. To znamená na začátku máme určitou myšlenku a kdy může být myšlenka trestným činem. Dalším krokem je myšlenka vyslovená, jestli může být slovo trestným činem. Dalším krokem je symbolika myšlenky, pak jsou další nějaké aktivní kroky k propagaci myšlenky, která může být společensky považována za nemorální.

Ted' mám poznámku pro pana Komárka, zmínil jste se o tsunami. Já myslím, že jste trochu bagatelizoval situaci, která dneska je. Otázka je, co je na začátku a co je na konci. Ta myšlenka na začátku je tričko Che Guevary a tsunami je na konci. Mě trochu fascinovalo to, co se stalo v Asii a to, že nejdříve musely vzniknout miliardové škody a statisíce mrtvých, aby se tam instaloval systém antitsunami, který stojí 40-50 mil. US \$. Ta analogie s Che Guevarou je úplně jasná - ptáme se, ale kde je ten začátek.

Pro pana Langer mám také poznámku - trochu mě zarazila zdánlivě jasná analogie mezi Stalinem, Hitlerem, Mao-ce-tungem - zase se bavme o té škále, kde to začíná a kde to končí. Vaše poznámka byla, že výsledek je, že někdo má krev na rukou a podle toho není pro Vás přijatelný. Dobře, bavme se, jestli Stalin někoho fyzicky zlikvidoval nebo používal nástroje. Ale pak se ptám, podle tohoto kriteri, když Mao-ce-tung sám o sobě nebo Stalin neměl krev na vlastních rukou, ptám se pro dnešní dobu, kdy to končí? Jestli naše bývalá vládnoucí strana také nemá nepřímo krev na vlastních rukou, protože tady propaguje divoký kapitalismus (a já jsem těžce pravicově orientovaný volič) a pak vidím, že se nestíhají kauzy například lehkých topných olejů, které těžce prorůstají až do vládních

kruhů. Tak se ptám, jestli ta bývalá vládní strana také nemá krev na svých rukou v té dané kauze. Čili zase se bavíme o té míře, kde to začíná a kde končí.

Dotaz z pléna:

Samozřejmě kritika ex post nebo srovnání ex post je téma zajímavé, ale už to není tak nebezpečné jako v době, kdy ty režimy byly v plné moci. Já se domnívám, že to srovnání je v tom, že nacionalismus i komunismus je narcismus. Proto se nám ty uniformy tak jeví, protože to je narcismus. Ten důstojník má ty prýmky červené nebo černé, ale je to obdiv k sobě samému a vlastně režimy na tomto rostly a všichni ostatní byli nějakým způsobem utlačováni.

Smutný:

Tato diskuse je samozřejmě velmi zajímavá, protože soustřeďuje pohled evropského ducha a řekl bych anglosaského na problémy světa. Pan Langer je pro mě tím typickým produktem, protože se na to dívá z premisy čistého člověčenství, která si váží každého jednotlivého života v nových evropských dějinách. Já jsem v 80-tých letech dělal novináře ČTK a dohlížel jsem tu tragedii v Kambodži. Tam je podle některých údajů 15%, podle některých údajů 45%, vyhlazených lidí vlastního národa importovanou ideologií Pol-pota, který byl nástrojem Pekingu, kde si tam vyzkoušeli kulturní revoluci tak, jak ji chtěli aplikovat v širším měřítku v Číně. To je v moderních dějinách 20.-tého století, já si myslím, jeden z největších zločinů: 1-3 mil ze 7 mil Kambodžanů zavražděných za 42 měsíců. To, co já vnímám v této diskusi a samozřejmě to tak je, že i já jsem produkt nacismu, komunismu. A v tom komunismu jsem vyrostl a produkt jsem proto, že 5.května 1945 zabili nacisté mého dědu, otce mé matky, za partizánskou činnost a byli už tak slabí, že nevyvraždili celou rodinu. Ale moje matka v 19.-ti letech podlehla kouzlu mého otce a porodila mě v roce 1954. Takže, tak jsme všichni takovým nějakým způsobem determinováni. To, co já říkám znovu a co si myslím je, že se díváme na svět pořád

z pohledu naší civilizace, kde jedinec je nezastupitelný a my hodnotíme danou ideologii jestli vraždí z politických důvodů toho protivníka, zavírá a zda i dokonce z kriminálních důvodů se nemá zabít (říká většina Evropy) - tak ten pohled na svět je trochu jiný.

Protože jsem hodně jezdil za Škodu Auto, kde jsem byl mluvčím 11 let do Číny, tak jsem si byl vědom toho obrovského přerodu Číny dneska v moderní stát, který samozřejmě má pobřežní zóny, kde máte stamiliardáře (ne miliardáře) a máte vnitrozemí, kde lidé musí mít sedm dětí, aby je ve stáří uživil, protože platí stále zásada mezi čínskými rolníky, že pokud děti neuživí matku a otce, tak zemřou hlady. To se snaží centrální vláda nějak změnit a dneska si tam podávají dveře všichni z vyspělého světa, aby urvali zakázky a nějaký Tibet je dávno zapomenut a ideologie tam není.

Já mám jeden základní problém, který si stavím sám pro své děti: co vlastně máme za ideje, které mají nést moderní společnost? My tady mluvíme o nebezpečí reinstalace nacismu, nezazněla myšlenka reinstalace komunismu, protože se pějící vítězné fanfáry nad konečným vítězstvím kapitalismu, nad zbytky tyranie (jak vyhlásala Condoleezza Riceová dneska a označila země počínaje severní Koreou, Kubou, uvedla tam Irán, Irák jako říši zla), ale pro ty mladé lidi dneska, kteří podléhají těmto třeba symbolům (on je to nádherný marketing, co si budeme povídat, když se podíváte na tu vlajkoslávu, mýty, rasa, krev, atd. I když u těch vzdělaných Němců musela být přeci ta představa, že na konci budou mrtví a je to pořád fascinuje a většina německého národa tomuto podlehla. Ale teď moderní společnost (a teď na tom konfliktu ČSSD - ODS) jaké dávají vize, ideje, chcete-li ideologie. Když jedu kolem supermarketů (minulou neděli) narvaných na Černém mostě, kdy se tam nedalo vjet - jestli je to jediná vize, tak očekáváme velký průšvih.

Já samozřejmě nemohu zapomenout na odpovědnost kapitálu, který také přivedl Hitlera k moci, protože řekl, že on ty majetkové poměry nezmění. A otázka etické odpovědnosti tady bude vždycky a já pořád na to narážím.

Ještě poslední myšlenka - já mám teď dceru po universitě v Londýně. Ona mi hlásí neustále, jak ti vzdělání Britové se jí pořád ptají, jestli máme pračku, jestli máme myčku. My 68 let po Mnichovu a pořád se dívají na centrální Evropu opravdu jako na oblast, která je někde jinde a je zde třeba setřást opice ze stromů. Samozřejmě ta debata, kterou sledují Evropa národů, Evropa federace, USA, rostoucí velmoc Čína - jaké budou její ambice, nebudou jenom konsumní. To jsou věci, které by asi Evropany měly trápit a měly by někam vést asi ve shodě s tím, jak pan profesor Komárek zamýšlí.

Z pléna:

Já bych chtěl říci jenom úplně kratičké poznámky. První je k tomu, jak říkal pan MUDr Langer - já jsem na tom viděl to, proč my mladší lidé se tak často mýlíme. Ta poslední věta, že děláme stále stejnou chybu, když říkal „tak z čeho jsem měl teda studovat, když ne od komunistů ani ne od antikomunistů“. Já si myslím, že nejvíc pravdy by se dověděl, kdyby studoval od všech ostatních než od komunistů nebo antikomunistů. Protože ti ostatní na to budou mít názor nejlepší. Nemusíte poslouchat nás nebo tady pana profesora Komárka - levičáka, hezky to řekl Klaus 28.října a řekl právě tohle. To je ta první poznámka.

Druhá bude k té transitivní relaci, kterou tak pan MUDr. Langer hezky vytvořil z toho, jak Stalin říkal o Berjovi, že je jeho Himmler a kdosi řekl o Guevarovi, že je Castrův Berja. To, že dva prvky jsou ve stejném vztahu jako jiné prvky ještě neznámá, že znamenají totéž. To jako když jedna mladá blondýna řekla Václavu Klausovi, že je pro ni něco jako Goethe pro Ulriku. To ještě neznámá, že Klaus je to samé co Goethe.

Poslední poznámka - já si nejsem jist, jestli když se bavíme o nacionálním socialismu a zároveň o komunismu, jestli ten holocaust - jestli nám to celé nezpochybňuje to téma. Jestli ten fígl je od Němců a jestli náhodou není od komunistů. Protože ten holocaust je nesouměřitelný s čímkoliv, co se na této planetě kdykoliv předtím stalo. Říkat, že je to

srovnatelné s nějakým Stalinem, epizodou - vždyť je to úplně nejzvrhlejší zlo, ke kterému tady došlo, vždyť je to koncentrace zla! V komunismu, jako v jedné z pitomých diktatur, to nenajdeme, když to takhle zlehčím. Možná by bylo zajímavé srovnávat český komunistický systém se španělským Francem, možná by bylo zajímavé srovnávat Che Guevaru nebo Castra s Pinochetem, abychom srovnávali srovnatelné. Ale srovnávat cokoli za 2 tisíce let od příchodu křesťanství s holocaustem, to mě přijde, až bych řekl, jako trochu ztráta času.

Makajev:

Já bych se chtěl krátce vyjádřit k tomu, jak zde zaznělo o zločinných úmyslech a zločinných metodách. S panem Langerem se asi neshodneme, zdali ideály komunismu jsou ušlechtilé nebo ne, ale asi se shodneme na tom, že idea rovnosti a spravedlnosti minimálně není zločinná. A když pan Langer chce měřit všem stejným metrem, budiž nemám nic proti tomu a v tom případě by mě zajímalo, jestli chce stejným způsobem pronásledovat křesťanství, kde přes ušlechtilé cíle používá katolická církev bezesporu zločinné metody inkvizice.

Mládek:

Idol pana Langera je anglická železná lady, která říkala, že francouzskou revoluci není třeba slavit, protože když není nic hotového, tak není co slavit.

Zaznamenal jsem dotaz pana Kevického o té čáře, chtěl bych na to reagovat, protože jsem se toho zúčastnil. Když přišli tři mladí architekti přišli k soše krávy, instalované na náměstí Kinských a přinesli kladivo a udělali v té krávě dvě nebo tři díry a poškodili ji a pak se nechali postihovat policií a zajistit, atd. a byli dotazováni proč to udělali, tak uvedli dva důvody: jednak, že si myslí že to znesvěcuje památku prostých sovětských vojáků, padlých při osvobození Prahy a obsazování Československa, to je jeden důvod a druhý je, že chtějí přispět do diskuse tímto zvláštním způsobem o tom, co je možné a není možné

ve veřejném prostoru. My jsme s nimi s Jirkou Dolejšem o tom diskutovali, ale nemyslíme si, že jsme kompetentní na tu druhou věc, tj. na tu diskusi co je možné a není možné ve veřejném prostoru, ale byla nám sympatická ta věc první, byť jsme se od vandalismu distancovali. Zareagovali jsme tak, že jsme tu krávu koupili. Ale potom mě dodatečně napadlo, že jsme se zapojili i do té diskuse co je možné a není možné ve veřejném prostoru. Protože ať už chceme nebo ne, ona implicitně probíhá, protože žádný sebeliberálnější stát nedovolí všechno, nedovolí propagaci Osvětimské lži, nedovolí v některých zemích (třeba Polsku) urážení katolicismu. Ona se ta hranice někde nastaví, občas se nastaví diskusemi jako je tato, možná se nastaví rozhodnutími soudů, policie - ale vždycky nějaká hranice existuje a já si myslím, že nikdo nemůže vytýčit hranici, že to takhle bude, ale může se podílet na jejím vytýčení tím, že diskutuje anebo udělá čin, který svým způsobem posunuje společnost určitým směrem. To je asi ta hlavní odpověď.

Kevický:

Já se ptám na osobní názor, kde by ta čára asi měla být. Samozřejmě na tom se nemusíme shodnout, ale zajímá mě názor pana Komárka, pana Langeru, tvůj, atd.

Mládek:

Můj osobní názor je, že já si myslím, že hranici je třeba vytýčit. Ty nejhorší projevy nenávisti je třeba potlačovat, zakázat a já sám osobně si netroufám vytýčit si tu hranici úplně přesně.

Ještě malou poznámku k tomu, jak zde byl zmíněn ten varovný systém při tsunami. To je strašně jednoduché. Naposledy v té oblasti byl problém, když vybuchla sobka Krakatao, což je asi 40 let a od té doby to nikdo nepotřeboval. To i daleko vyspělejší společnosti by neinvestovaly do něčeho takového abstraktního.

Zajímavá byla poznámka pana Dr. Smutného o tom, jak Anglie vidí svět. Já jsem jednou dostal do ruky The Times, bylo to v dobách minulých, kdy se tyto časopisy sháněly

a to byl časopis z roku 1937, který měl pro mě naprosto absurdní strukturu, protože tam byly zprávy z domova a bylo tam mnoho informací o tom, co se děje v Britské Indii a podobných oblastech, což byl ten domov, ale takové ty divné oblasti jako střed Evropy jako Švýcarsko je naprosto vzdálené zahraničí. Takže některé národy to mají trošku jinak rozhozené a prostě bych jim to nechal.

Ještě k těm uniformám - tady několikrát zaznělo jako obecný postoj, že ty hloupé uniformy a metály a že to jsou ty špatné totalitní režimy. Já bych doporučoval všem kritikům návštěvu USA zejména v poslední době takové nějaké přehlídky nebo west point a viděli by, co jsou vymydlené uniformy, co je symbolika a co jsou parad marsche.

Zbořil:

Já bych chtěl dvě věci - ta námitka kdy kriminalizovat a kdy omezovat svobodu uměleckého projevu. To je zásadní otázka. Já jsem za posledních 15 let tady objevil (ale nejsem právník) jen dvě práce, které se s tím zabývají. Jedna je v podstatě odborný článek Ladislava Rychetského a druhá je práce Jiřího Hercega, která vyšla asi před rokem. Ta je nazvaná přímo „Meze svobody slova“ a zabývá se tím, že uvádí všechny možné judikáty ze všech možných národních soudů našich, německých, evropských a také někdy amerických. Je to zajímavé zcela odlišnou interpretací americkou a naší. Co je pro mě nejzajímavější je, že svoboda uměleckého projevu a vědeckého bádání je v té asi 200 stránkové knize zpracována jen asi na 2-3 stránkách. Renomovaný právník si s tím asi nevěděl rady a proto já jsem pro sebe (sice není pravda, co napsal Karel Štaigerwald v Mladé Frontě, že osud výtvarníka Mareše ale leží v rukou soudce a já dávám jenom můj odborný názor) si udělal vlastní hranici, že pro mě je to skutečně rozhodnutí soudu. Ale celá ta procedura soudního řízení. Víte, na tom je to zajímavější než jestli toho Mareše nebo někoho jiného odsoudí nebo ne. Uvedu k tomu dva příklady: jednak ten pan Mareš byl vyšetřován na základě trestního oznámení, které ho obviňovalo z propagace terorismu.

Ten pochůzkář, který to dostal v Třebíči na starost věděl od začátku, že je to blbost, věděl to i státní zástupce ale v okamžiku, když je tam obsažen ten terorismus v této napjaté době terorismem se zabývající, tak se tím museli zabývat. Já osobně jsem na to kývl jenom proto, že jsem si také myslel, že je to blbost a že o tom napíši jeden odstavec. Jenomže on mě musel položit šest otázek, potom se musel ještě dotázat Ústavu pro zkoumání dějin Blízkého východu Filosofické fakulty a trvalo to 30 dní, než to tedy došlo tomu státnímu zástupci, který to shodil ze stolu. A tohle se třeba humorný příklad, ale toto se odehrává dnes a denně a na tom se zkouší právní vědomí nebo právní kultura určité společnosti a pokus se snažíme něco zobecnit, tak to nejde. Musíme posuzovat každý jednotlivý případ. Také to zavádí trošku tou symbolikou, já o tom nebudu mluvit, doporučuji knížku amerického profesora německého původu Gertzra „Symboly a rituály v politice“, kterou jsem si koupil právě kvůli Stalinovi a Hitlerovi. O Stalinovi a Hitlerovi jsou tam také asi jenom 2-3 stránky, je to jenom o Churchillovi a Rooseveltovi. Takže i demokratická společnost pracuje s těmito fenomény a jeho teze je „zbavte politiku rituálů a symbolů - zničí se politika“.

Ještě poslední věc - vracím se k panu Rokytkovi, já jsem dva roky pracoval v jižní Koreji v Soulu na nejstarší korejské universitě, která vznikla v roce 1953. Ta si nese s sebou vklad toho politického režimu vlivu ze Severu a vlivu z Jihu, problém mobilizace a motivace, který mi často diskutujeme mezi sociálními demokraty a tam je to problém téměř neřešitelný a přesto ta společnost prosperuje. Podle mého názoru tato společnost není demokratická a použít na ni evropský vzor je absolutně nemožné. Přesto tyto společnosti a jejich systém se vrací a nebo přichází k nám (my ho tím naším bordelem rozvrátíme, o tom jsem přesvědčený!), ale zdá se, že tam je účinný a že relativně lidem tam přináší nějaký svobodomyšlnější životnější styl než doba předcházející.

Pavlát:

Já bych se jenom vyslovil k té řadě myšlenka, slovo, symbolika, čin - nevím, jestli jste to pane Kevický myslel v té posloupnosti a stupňování, zda i v tom vidíte závažnost. Já si myslím, že tak to neplatí - myšlenka, pokud není vyslovena tak není co kriminalizovat. V okamžik, kdy ji vyslovíte písemně, nahlas slovem nebo i symbolem, tak už je to čin.

Já se přiznám (jak poslouchám tady tu diskusi), že je tendence jakoby relativizace protože i když všichni víme, že nacionální socialismus byl naprosto zrudný a bestiální režim, tak si čas od času vysloužím v takovém fundamentálnější katolickém tisku výtky, že židé si snaží uchvátit utrpení prostřednictvím holocaustu, atd. - tak přes všecko cítím velké relativizování, že ti největší zločinci byli vlastně lidé, měli své chyby, ne vždycky byli zločinci, Adolf Hitler měl své lidské vlastnosti, takže toto všechno je třeba debilizovat. Ale já jsem naopak přesvědčen, že jestli je nějaké poučení, které by mělo z hrůz nacionálního socialismu především a z komunismu 20.-tého století, tak to je nezavírat před tím oči a pokusit se přesto bez toho relativizování vidět nebezpečnost a podle toho jednat. My žijeme v Evropě a tady se něco stalo. Zcela zřejmě v USA budou posuzovat nebezpečnost verbálních činů jiným způsobem, protože ta společnost se vyvinula na jiných hodnotách. V naší společnosti poté, co se stalo za nacismu a za komunismu - já si myslím, že tyto věci je třeba brát vážně.

Ano, propagace, podle mého názoru, je to zcela jednoznačné, symboly, tiskoviny, které se hlásí k těmto extrémním hnutím - pro mě je to čin a já si myslím, že by měly být postihovány. Tím neříkám a nehlásám nějaké sekýrnictví a netvrdím, že když někdo vyjde s nějakým symbolem, tak že se na něho okamžitě vrhnou komandem, dát mu železa a odsoudit ho exemplárně řekněme na 5 let do vězení. Je tu určitá souvislost a ten trest má nějaký výchovný charakter a vůbec zde nemusí být vězení. Ale pokud se toto nepodnikne, tak si myslím, že není možné se poučit (neříkám vyrovnat se s historií). Po pádu nacismu

byl učiněn v Německu velmi úspěšný pokus o denacifikaci, ale to nebylo v liberální společnosti. Tam se naprosto jasně v tomto ohledu řeklo, co se nesmí a ten pokus byl úspěšný. Pokud já to vidím např. při návštěvách našeho muzea, k nám přicházejí návštěvníci z bývalého západního Německa nebo mladší lidé, tak mají úplně jinou znalost o období nacionálního socialismu, úplně jiný vztah k holocaustu než třeba lidé, kteří přicházejí z východního Německa. Čili já bych se opravdu nebál definovat skutečně to, co se opravdu nesmí a potom bych se v nějakém výchovném kontextu to nebál aplikovat. Protože pokud budeme žít pouze v relativizaci a metaforách, tak se nikam nedostaneme. Mimochodem (a to je opravdu velký paradox) slovo holocaust to je vrcholně nezdařilá metafora, pro židovské společenství v podstatě pobuřující. Ale používá se tato metafora a je tak vžitá, že ji používá i židovské společenství; pobuřující je proto, že znamená v řečtině úplné spálení. Je to metafora, obraz těch plamenů, které v krematoriích hoří vedle plynových komor. Jenomže tento výraz v řečtině a v bibli je označením pro zápalnou oběť ve smyslu starozákonné zápalné oběti, tím pádem pokud mluvím o holocaustu, tak vlastně mluvím o obětování člověka Bohu a dávám tomu jakýsi vyšší pseudonáboženský nebo pseudometafyzický, filosofický smysl. Čili de facto jako bych říkal, organisované vyvraždění a vyhlazení 6 miliónů židů má nějaký vyšší metafyzický smysl. No, samozřejmě, že ne. Čili toto je, myslím si, nesmírně ošidné a já bych byl pro určitou represi úměrnou věku, významu nebo toho co se stalo. Ale bál bych se toho méně, než zavírání očí a používání metafor.

Langer:

Velmi stručně, protože už jsem měl být někde jinde - ale vzhledem k tomu, že debata zde je zajímavá, tak se hlásím na další debaty zde.

Kde je hranice, myšlenka vyslovená, myšlenka vykonaná - dalo by se říci, velmi jednoduchá teze, kterou jsem si napsal „ jedno slovo dokáže napáchat více zla než jedna

kulka“. Myslím si, že ta debata je velmi složitá, trestně právní teorie by se s ní musela dlouhodobě zabývat, ale já jsem přesvědčen, že už i vyslovená myšlenka může být považována za skutek, který je skutkem proti veřejnému zájmu, který by měl být chráněn instrumenty trestního práva a měly by být postihovány. Bavme se o tom, jaké instrumenty volit. Já bych byl radši, když vidím některé mladíky s holými lebkami jak heilují, tak než je posílat do basy, tak bych je radši viděl zametat na náměstí. To samé platí s Mao-ce-tungem a podobně. Takto vyslovená myšlenka, myslím si, není natolik závažný trestní čin, aby byl jinak trestán například odnětím svobody, ale podle mého by měl být trestán. Takže radši na náměstí zametat.

Poslední zavádějící srovnání, které jsem použil „Berja rovná se Himmler“ a srovnání Klase s Goethem. Asi nevím, kolik nás bude, kteří budou považovat Václava Klause za Goetheho, nevím kolik lidí bude sdílet myšlenku, že Berja byl vlastně ve své podstatě stejný jako Himmler. Pro mě osobně platí, že Klaus není Goethe, ale že Berja je Himmler a to jednoznačně.

A teď závěrem, já moc děkuji, že jsem mohl přijít, já jsem nečekal, že se všichni shodneme ve svých názorech a trošku jsem byl překvapen, přiznám se, že tady existuje z mého pohledu docela silný pocit, že nacionální socialismus a komunismus nejsou stejné zlo. Doufám, že se alespoň shodneme na tom, že nejmenším zlem je liberální demokracie.

Komárek:

K poznámce dělení od myšlenky k činu - jenom chci předeslat, že Marx je známý tou tezí, která u nás byla tisíckrát opakována, že myšlenka, jakmile se jí zmocní masy se stane materiální silou. Takže důsledkem by bylo zakázat i myšlení, protože tam to zřejmě někde začalo. Já jsem strašně rád, že je demokracie a já si naivně vykládám demokracii tak, že pro mě je trestný pouze čin. Asi jsem v tom nějak zaslepený, ale demokracie je demokracie anebo je to nějaká regulovaná společnost pod kuratelou, která bude lidem předepisovat co

můžou a co nemůžou, i když je to jejich záležitost. Takže vím, že je to asi tvrdé, ale chci-li být principiální na půdě demokracie, jakmile začnu toto rozlišování, nikdy to neskončí.

Druhá věc - Guevara a tsunami. Já bych to chtěl pouze využít k tomu, že jsem chtěl uvést, že jsem strávil s Guevarou dva roky. Guevara samozřejmě by mohl být žalován z řady činů; on jako druhý komandant se také zúčastnil poprav vysokých babtistických důstojníků, protože ti mladí rebelové měli dojem, že je třeba diktaturu potrestat a bylo tam možná sto nebo dvě stě poprav, kterým tam komandanté u těch vojenských revolučních tribunálů asistovali. To samozřejmě není nic pěkného, může o tom být diskuse. Guevara stejně jako Castro nesouhlasil se stažením raket, což zase může být diskuse, že to byli lidé, kteří nestřízlivě posuzovali situaci na okraji světové války. Zažil jsem s Guevarou spousty diskusí vedených především z jeho strany o prokletých básnících, o moderním umění, o Sarterovi, o humanitě, o soucitu, o rachitických dětech, o utrpení dětí - jeho to fascinovalo. Ten člověk měl motivaci klasickou co známe v podstatě francouzského levicového intelektuála. To byla stejná postava. On gerilu nepovažoval za zločin, protože říkal „podívejte se, vy by jste válku řádně vypovězenou podle Ženevské konvence uznávali jako civilizaci, gerila jako boj proti diktátoru (a vždy to bylo proti diktatuře jak Babtistovi, tak jiným) by jste považovali za zločin. Neuznával nikdy individuální teror, nic s tím neměl společného. Čili já nechci toho člověka ani hájit, ani vinit - nejsem jeho soudce. Víím, že cele se oddal tomu ideálu - prosím jeho ideál byl (zkratkou-odpusťte mi to) Ježíš se samopalem. Ale bylo tam všechno - ta horoucí láska k lidem a obětování vlastního života, to tam bylo. A když si vezmete reálné dějiny, stávky, barikády studentů v roce 1968, ve Francii ze Sorbony a všude jinde, tak ti mladí lidé kteří všude asi mají rádi prokleté básníky a koukali se na naši dnešní diskusi, že kdybychom diskutovali o básnících, bylo by to smysluplnější - tak proto oni si vzali za symbol toho Guevaru. Ale jestli to byly omyly, jestli to bylo jejich nadšení nebo jejich naivita nebo jestli to byla jejich obrovská víra

v nějaký šťastný svět, o tom může být diskuse. Ale to bylo a já jsem od Guevary jel po letech k Pinochetovi a měl jsem s ním také noční diskusi, myslím si, že kdyby se Pinochetův systém, kdyby ten člověk na vrcholu své moci po 14-ti letech diktatury se zřekl té moci, vypsal demokratické volby aniž by brvou pohnul, že prohrál a odevzdal kvetoucí zemi, která koncem jeho panování rozkvetla ekonomicky po reformě cílevědomě, tak jsem si říkal, že tento systém bych nabídl Castrovi, protože jsem byl půl roku před tím na Kubě a diskutoval jsem především s Guevarou o cílech vedení. A bylo jasné, že pokud Castro neodejde, tak se ta země k reformám nedostane. Za rok jsem byl přijat Kim-ir-senem. Věděl jsem, co je Husain.

Já si myslím, že je třeba si rozmyslet, co by mohla diplomacie, co dokáže válečnictví a kdo nakonec umírá. Já mám ve velké úctě Churchilla, ale všichni víme, že kobercový nálet na Drážďany stál daleko více mrtvých než Nagasaki a ti mrtví byli starci, ženy a děti především. Válka je hrozná věc, už dávno nepočítáme kolik civilistů zemřelo v Iráku. Pro nás jsou to ozbrojenci a ti se nepočítají. Ale já si myslím, že je čas diplomacie, čas smíření a civilizace je křehká, má mnoho nebezpečí a je to strašně aktuální pro náš národ. Ta země je rozdíraná strašným partajnickým bojem, je oslabována, oslabována nenávisť a hloupostí - my se neustále osočujeme. Ta země potřebuje národní porozumění, potřebuje, abychom našli dost laskavosti a porozumění, ať jsme z jakékoliv partaje a z jakýchkoliv konců. Pochopme, že v této zemi žije stále ještě asi ¾ milionu bývalých komunistů, že ti lidé se podíleli na listopadu, že dobrovolně odevzdali moc, že spolupracovali. Pochopme, že tato země opravdu potřebuje národní uklidnění s mobilizací mozků a potřebuje budoucnost, protože si zaslouží velikou a dobrou budoucnost. A tato diskuse, já si myslím, je velkým příslibem a já jsem rád, že jsem zde byl a děkuji vám.

Mládek:

Děkuji všem za účast a diskusi a dobrý večer.